Posamezni izvod 40 grošev, mesečna naročnina 2 šilinga

V. b. b.

SLOVENSKI vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

IZ VSEBINE:
PROSVETNI VESTNIK
LEVSTIK KOT DIJAK
MARTIN KRPAN (knjižna ocena)
MODERNO SUŽENJSTVO V ITALIJI

LETNIK VII. CELOVEC, SOBOTA, 4. OKTOBER 1952 ŠTEV. 69 (529)

Na pragu novih volitev?

Mnogo je v zadnjem času govora o prihodnjih volitvah, ki naj bi ne bile šele v oktobru prihodnjega leta, ko poteče po ustavi določeni rok, ampak že dobrega pol leta prej, to je spomladi. V to volilno govoričenje so se več ali manj aktivno vključili vsi politični faktorji v Avstriji od vrhovnih vodstev in funkcionarjev posameznih strank pa do zadnjega lističa, politično usmerjenega in tako imenovanega „neodvisnega" avstrijskega tiska.

Prvi korak v tej smeri je napravila, odnosno govorice o novih volitvah je sprožila brez dvoma socialistična stranka s tem, da je njen član, bivši pravosodni minister dr. Tschadek obrazložil svoj odstop predvsem s „potrebo", da bi bilo bolje, ako zavzame mesto pravosodnega ministra v letu pred volitvami človek, ki mu ne morejo očitati strankarske pristranosti. Že tedaj so se pojavili glasovi, da bi naj bile prihodnje volitve spričo nastalega položaja že v pomladanskih mesecih. Konkretno so o tem vprašanju govorili prvič — vsaj kolikor je zvedela javnost — na seji zveznega vodstva ÖVP pred dobrimi 14 dnevi. V tozadevnem poročilu je bilo rečeno, da ÖVP sicer ne vidi potrebe za spremembo volilnega termina, da se pa novih volitev pred ustavnim terminom „nikakor ne boji". Nekako nasprotna tej je dva dni navrh podana izjava generalnega tajnika dr. Malette, da se ÖVP-jevski poslanci nočejo pustiti omejiti v svojem predstoječem proračunskem delu zaradi predvolilne borbe.

Kmalu nato je notranji minister Helmer govoril na nekem okrajnem zborovanju socialistične stranke in zelo odločno postavil zahtevo po novih volitvah najprej ko mogoče, ne glede na kak poznejši sklep pristojnih medstrankarskih razgovorov. S tem je Helmer morda nehote povedal, da se taki razgovori že morajo vršiti.

Končno je predvčerajšnjim skoraj ves avstrijski tisk, tudi socialistični, objavil poročilo ÖVP-jevske (!) tiskovne službe, da je „po razgovorih s Socialistično stranko treba računati z novimi volitvami za parlament že na pomlad". To se pravi, da je tozadevni medstrankarski sklep že storjen. Medtem ko večina časopisov piše, da dan volitev še ni določen, ve „vedno dobro informirana" in popolnoma „neodvisna" „Kleine Zeitung" že poročati, da bodo volitve 26. aprila 1953. Najbolj zanimivo pa je neko poročilo v prav tako „neodvisnih" „Salzburger Nachrichten", ki pravi, da bodo nove volitve po želji gotovih ÖVP-jevskih krogov morda celo že novembra t. l., ker bi to črnim najbolj koristilo, kajti socialistični ugled je baje zaradi afere Steyrermühl v zadnjih dneh nekoliko trpel, VdU in dr. Strachwitzova „Akcija za politično obnovo" pa se v tako kratkem roku še ne bosta mogli zediniti, da bi s skupnim nastopom lahko ogrožali ali celo omajali ÖVP-jevske pozicije v parlamentu.

Brez dvoma pomenijo trenja med vladnima strankama, ki zaradi njih strankarski listi zadnjih dni in tednov polnijo svoje stolpce, že prehodne borbice in prvi uvod v bližajočo se volilno kampanjo. Čisto po zgledu ameriške volilne kampanje, kjer si kandidati drug drugemu očitajo stare in nove grehe, postajajo bolj in bolj osebnostna tudi ta trenja med SPÖ in ÖVP. Volitve same in predvolilna kampanja pa trenutno vsekakor še nista neposredno prijemljivi. Tudi še ni umestno spuščati se v ugibanja in prognoze glede izida volitev, ki bo zavisel morda od številnih faktorjev, o katerih danes še sanjamo ne. Pač pa se na pragu novih volitev lahko spomnimo dogodka, ki je pomenil silni udarec avstrijski reakciji v korist naprednejših in miroljubnih sil. Spomnimo se volitev zveznega prezidenta lansko leto, ko se je veliki del avstrijskega ljudstva, pri drugem glasovanju nevezan na strankarsko disciplino, nagnil na stran socialistov in z njimi volil dr. Körnerja.

Sprememba mandatov v parlamentu

Zadnje ljudsko štetje je pokazalo, da se je številčno razmerje prebivalstva v Avstriji premaknilo z vzhoda na zapad. To spremembo je treba upoštevati tudi pri razdelitvi parlamentarnih mandatov na posamezne zvezne dežele. Že pri prihodnjih volitvah bo Dunaj zgubil 6 mandatov, Nižja Avstrija 2 in Gradiščanska 1 mandat, zapadne in južne zvezne dežele pa bodo pridobile: Zgornja Avstrija, Tirolska in Štajerska po 2 mandata, Predarlska, Koroška in Solnograška pa po enega. Vzhodne zvezne dežele zgubijo torej skupno devet mandatov, zapadne in južne pa jih pridobijo devet.

Po kongresu britanskih laburistov

Ta teden je v Angliji stal pod splošnim vtisom dogodkov na letošnjem kongresu laburistične stranke. Okoli 1400 delegatov krajevnih organizacij laburistične stranke, sindikalnega gibanja Tradeunionov ter drugih sestrnih organizacij, kot so ženska, zadružna itd., je zastopalo britansko delovno ljudstvo.

Značilno za laburistični kongres je bilo, da črta ločnica med desničarsko Attleejevo „staro gardo" in levičarskim Bevanovim krilom ni potekala takorekoč sredi med delegati, marveč je Bevan imel za sabo veliko večino onih delegatov, ki so zastopali članstvo stranke kot tako, medtem ko so vztrajali na strani Attleeja delegati zastopniki sindikatov in ostalih organizacij.

Ker je ob omenjeni razdelitvi glasov Bevanova skupina kljub napredovanju še vedno ostala v manjšini je kongres odklonil dve njeni resoluciji, v katerih so bile postavljene zahteve po bolj odločni nacionalizaciji brez da bi razlaščeni kapitalisti dobili odškodnine in po bolj učinkovitem podpiranju sindikatov s strani stranke.

Po Bevanovem govoru o „zelo kritičnem" položaju brezposelnosti v britanski industriji, v katerem je zahteval — da se to vprašanje reši — razvijanje socialističnega planiranja, čim bodo laburisti prišli spet na oblast, je bila tozadevna resolucija enoglasno sprejeta. Sploh pa je na vsem kongresu vladalo prepričanje, da bo pri prihodnjih volitvah leta 1953 ali 1954 spet zmagala laburistična stranka in bo Attlee spet postal britanski premier

Moč Bevanove skupine se je pokazala pri volitvah v politični odbor stranke. Njegovi pristaši so dosegli veliko zmago, in sicer je bilo vseh šest bevanističnih kandidatov izvoljenih v politični odbor izvršilnega odbora stranke, ki ima sedem članov. Na ta način je ostal v odboru samo en zastopnik laburistične „stare garde". Največ glasov je dobil tudi letos Aneurin Bevan. Novoizvoljena bevanista sta bivši laburistični minister za trgovino Harold Wilson in publicist Richard Grossman. Mesto v izvršilnem odboru sta izgubila zastopnika laburistične desnice Hugh Dalton in bivši zunanji minister laburistične vlade Herbert Morrison. Od Attleejevih pristašev je ostal v izvršilnem odboru samo bivši laburistični minister za kolonije Jim Griffiths.

Poleg političnega odbora, ki vodi politiko stranke, pride v izvršilni odbor še 12 zastopnikov, ki jih volijo sindikati, pet zastopnic žensk in 1 zastopnik zadružnega gibanja. Attlee je kot predsednik stranke avtomatično član izvršilnega odbora.

Jugoslovanska delegacija za Generalno skupščino OZN

Jugoslovansko delegacijo, ki se bo udeležila sedmega zasedanja Generalne skupščine Organizacije združenih narodov v New Yorku, vodi namestnik zunanjega ministra Veljko Vlahovič. Ostali člani delegacije so pomočnik ministra za zunanje zadeve Leo Mates, veleposlanika v zunanjem ministrstvu Josip Djerdja in dr. Milan Bartoš ter tajnik Ljudske skupščine FLRJ Vladimir Dedijer. Pridružila se bosta delegaciji še jugoslovanski poslanik v Washingtonu Vlado Popovič in vršilec dolžnosti stalnega delegata FLRJ v OZN Marijan Barišič, ki se že nahajata v ZDA.

Člani delegacije so pred odhodom izjavili, da bo jugoslovanska delegacija storila vse, kakor je storila že na prejšnjih zasedanjih OZN, da bi se okrepila in utrdila ugled in vloga OZN pri miroljubnem reševanju perečih mednarodnih vprašanj v borbi za mir in za mednarodno sodelovanje.

Trije narodi v enakopravnih pogojih

O položaju v jugoslovanski coni Svobodnega tržaškega ozemlja, kjer prebivajo Hrvati, Slovenci in Italijani, je te dni navedel poveljnik JVU v coni B, polk. Stamatovič, dopisniku Tanjuga nekaj zanimivih podatkov. Poudaril je, da se jugoslovanska vojna uprava ne vmešava v ljudsko oblast na tem ozemlju, ki uživa popolno avtonomijo, marveč ji ob podpori ogromne večine ljudstva omogoča nemoteni razvoj v smeri nadaljnje demokratizacije.

V jugoslovanski coni sodelujejo prebivalci italijanske narodnosti enakopravno s Slovenci in Hrvati v vseh odborih, v svetih, v upravnih odborih podjetij, v množičnih organizacijah ter pri drugih manifestacijah javnega življenja. Italijani nemoteno uporabljajo svoj jezik v javnem in privatnem življenju ter imajo enakopravne pogoje za svoj nacionalni in socialni razvoj.

Slovenci in Hrvati na tem ozemlju nimajo posebnih predpravic, njihov položaj ni privilegiran, vendar pa iredentisti v Trstu in Rimu vidijo že v zajamčenju enakopravnosti vseh treh narodnosti ogrožanje položaja Italijanov. Večina prebivalcev italijanske narodnosti ima pogoje enakopravnosti z ostalimi prebivalci za naravne, ter se zgraža nad položajem, v katerem žive Slovenci v Italiji.

Pri oceni iredentistične delavnosti proti jugoslovanski coni STO je polk. Stamatovič dejal, da so glavni nosilci rovarjenja bivši fašistični funkcionarji ter veleposestniki, ki so zapustili to ozemlje in se ne morejo pomiriti z zgodovinskimi spremembami, ki so nastale med vojno ter po vojni. Dejavnost iredente je ena glavnih motenj za uresničitev povoljnejšega ozračja v odnosih med Jugoslavijo in Italijo ter za reševanje tržaškega vprašanja v celoti. To, razumljivo, ne koristi ureditvi razmer na tem področju.

Na vprašanje, kakšen je položaj duhovnikov v jugoslovanski coni, je polk. Stamatovič dejal, da ima duhovščina vsa jamstva za nemoteno izvrševanje svojih verskih funkcij. Vse vesti o nekem preganjanju cerkve so zlonamerne, toda na žalost obstaja težnja, da bi se cerkev izkoristila v iredentistične in šovinistične cilje, tako kot za časa fašizma. Ti nameni povzročajo odpor ne samo pri prebivalstvu in to ne glede na narodnost, temveč tudi pri duhovščini, ki ni zadovoljna s politiko tržaškega škofa Santina. Do izraza prihaja težnja večine župnikov, da bi prilagodili svoje delo razpoloženju vernikov. Ti župniki so mnenja, da bi jih bilo treba osvoboditi podrejenosti tržaškemu škofu Santinu, ki s svojimi odredbami kali odnos med cerkvijo in ljudsko oblastjo. Iz istega vzroka je opaziti pri teh duhovnikih tudi težnjo za ločeno cerkveno upravo, ki je že tudi prej obstajala v Kopru.

Polk. Stamatovič je govoril tudi o razvoju gospodarstva ter o uspehih, ki so bili doseženi na kulturnem področju. Dejal je: Po vojni smo odprli slovenske in hrvatske šole v krajih, kjer žive Slovenci in Hrvati, ter ustanovili več drugih družbenih in kulturnoprosvetnih ustanov. Dobili smo mnogo osnovnih in srednjih šol, učiteljsko, pomorsko šolo in druge. Te šole imajo velikansko vlogo za kulturno in nacionalno rast Slovencev in Hrvatov.

To pa ni niti najmanj oviralo kulturnega razvoja prebivalstva italijanske narodnosti. Italijanske šole so nadaljevale svoje prejšnje delo in so se po številu povečale. Odprte so nove srednje in strokovne šole v italijanskem jeziku. Italijanske šole se razvijajo ob ugodnejših pogojih kot slovenske in hrvatske, ker so podedovale prostore, učila in opremo ter imajo potrebno učno osebje. Kulturni razvoj italijanske narodnosti podpirajo tudi italijanska kulturna društva in druge ustanove.

Vse to dokazuje, da vlada na tem ozemlju politična in narodna enakopravnost za vse tri narode na vseh področjih javnega življenja in da je vsakemu izmed njih omogočen narodnostni in kulturni razvoj.

Višinski, Malik, Zorin in Zarubin

V Moskvi so sporočili, da je imenovan za vodjo sovjetske delegacije, ki bo sodelovala na Generalni skupščini OZN, Andrej Višinski, sovjetski minister za zunanje zadeve.

Zaradi tega dejstva ter obsežnosti sovjetske delegacije domnevajo, da bo začela Sovjetska zveza morda novo „mirovno ofenzivo" glede Koreje. Pred mesecem dni so bile zahodne sile mnenja, da je treba vprašanje premirja na Koreji nedvomno predložiti Združenim narodom, ker bo Generalna skupščina po njihovem mnenju s svojim moralnim pritiskom vplivala na Severno Korejo in Kitajsko v smislu sklenitve premirja. Diplomatski opazovalci v Washingtonu so prepričani, da se je SZ odločila za protiofenzivo na političnem polju, da bi preprečila zahodnim silam propagadne prednosti pri pričakovani debati o Koreji. Po splošnem mnenju je prav zaradi tega sestavljena močna sovjetska delegacija, v kateri bodo poleg Višinskega, še Malik, Zorin in Zarubin.

Pravica matere je zmagala

Apelacijsko sodišče ameriške visoke komisije je odločilo, da bodo 11-letnega Ivana Pirečnika, o kateri usodi smo nedavno poročali, vrnili njegovi materi Pavli Pirečnik. S tem so razveljavili prejšnji sklep tega sodišča, „da bo fantu bolje v Zahodni Nemčiji." Ivan in Pavla Pirečnik sta prispela v Ljubljano v četrtek zvečer.

Slovenski duhovniki pred občnim zborom CMD

Cirilmetodijsko društvo, stanovska organizacija slovenskih katoliških duhovnikov, bo imelo dne 23. oktobra t. l. v Ljubljani svoj II. redni občni zbor.

Od zadnjega občnega zbora CMD, ki je bil pred dvema letoma, se je društvo slovenskih duhovnikov močno utrdilo in pokazalo živahno in široko delavnost. Število članov je med tem zelo narastlo, tako da je sedaj včlanjenih v CMD preko 500 duhovnikov, kar predstavlja polovico vseh katoliških duhovnikov v Sloveniji. Društvo je prirejalo različne sestanke, tečaje, konference in proslave ter se aktivno udejstvovalo pri mnogih akcijah splošnonarodnega pomena. Pridružilo se je zahtevi vsega slovenskega ljudstva po izročitvi vojnih zločincev Artukoviča in Paveliča, obsodilo je sovražno protijugoslovansko delovanje nekaterih vatikanskih krogov in tržaškega škofa Santina, odločno je zavrnilo in zavrača trditev, da v Jugoslaviji ni verske svobode, zavzelo se je za pravično rešitev tržaškega vprašanja, podprlo je Slovence v Trstu pri gradnji kulturnega doma in se vključilo v akcijo pomoči tolminskim krajem, ki so bili prizadeti po letošnji zimski katastrofi.

Za pripravo občnega zbora društva prirejajo včlanjeni duhovniki po vsej Sloveniji okrajne sestanke CMD. Pri tem polagajo račun o dosedanjem delu, rešujejo pereča vprašanja, hkrati pa na teh sestankih volijo delegate za občni zbor. Dosedaj so bili taki sestanki že v Mariboru, Ptuju, Gorici, Tolminu in drugod.

V sklepih in resolucijah, ki jih sprejemajo na svojih sestankih, slovenski duhovniki odobravajo dosedanje delo CMD ter grajajo zlobno delovanje tistih duhovnikov, ki so pobegnili v tujino. V resoluciji, ki so jo sprejeli na sestanku v Mariboru, pravijo duhovniki: „Ponovno obsojamo cerkvene osebe v Trstu, Italiji in drugod, ki zlorabljajo oltarje, maše, pridige in druge svetinje za iredentistično propagando." V resoluciji, ki so jo sprejeli slovenski duhovniki na sestanku v Ptuju, pa je poudarjeno: „Svojo življenjsko srečo v Jugoslaviji si bomo kovali sami. Zato ne samo, da ne potrebujemo nobenih navodil iz inozemstva, od sramotno pobeglih ljudskih sovražnikov in zločincev, ampak jih tudi odločno zavračamo in obsojamo."

Na okrajnih sestankih CMD so bili med drugimi izvoljeni kot delegati za občni zbor: dekan bogoslovske fakultete na ljubljanski univerzi dr. Cajnkar, dekan in prošt Greif, dekana Rekar in Breitenberger, sedanja tajnika CMD Žagar in Šavora, župniki: Bajt, Medvešček, Šmon, Rojht, Voda, dr. Mörtl, Žabkar, Ronko, pater Sekovanič in drugi.

Na predvečer občnega zbora se bodo slovenski duhovniki — člani CMD zbrali v Ljubljani na kulturno prireditev, kjer bodo nastopili s svojimi literarnimi deli in pevskim zborom.

„Kameradentreffen"

Izgleda, da je še vedno nekaj takih, ki zelo radi obujajo spomine na tisti čas, ko so tičali s telesom in verjetno tudi z dušo in srcem v Hitlerjevi uniformi. Kako tudi ne, saj so se zelo dobro počutili, ko so kot oholi okupatorji teptali svobodo drugih narodov ter živeli v izobilju medtem ko so podjarmljena ljudstva pahnili v največjo bedo in trpljenje. Zato se ne morejo sprijazniti z mislijo, da so doživeli pred sedmimi leti tako neslaven konec s porazom nacistične vojske. Še danes se jim toži po „tovarištvu", ki so ga skovali na svojih vojnih pohodih.

Le tako je razumljivo, da bobnajo v zadnjem času vse bolj često bivše pripadnike različnih Hitlerjevih divizij na tako imenovane „Kameradentreffen". Stvar se je sicer zdela sumljiva tudi varnostnim oblastem na Koroškem, ki so prvotno prepovedale tak sestanek bivših gorskih strelcev 2. divizije v Mallnitzu. Tem bolj čudno, da se je lahko tudi v Celovcu pri Glocke vršil tak sestanek bivših pripadnikov 118. divizije gorskih strelcev. Vabilu se jih sicer ni dosti odzvalo, kar je dobro znamenje. Celo „neodvisni" časopisi so vedeli povedati le to, da so se „Kameradi" dobro zabavali in tudi nekoliko zamislili ter da so se težko spet ločili. (Pa bi bili vendar skupaj ostali, morda bi se jim počasi le pričelo svitati, da so prespali konec tisočletnega rajha!)

Mnogi ljudje, posebno pa delavci, se zelo čudijo in ne morejo razumeti, da je zašel med „kamerade" s celovškim podžupanom tudi deželni glavar. Spričo prizadevanj za čim boljše odnose s sosedno državo obujanje spominov na nasilno okupacijo Jugoslavije, pri kateri se je „proslavila" ta nacistična divizija, ne more napraviti baš najboljšega vtisa. Saj nedvomno velja tudi za celovško zborovanje to, kar je zapisal glede nedavnega zborovanja bivših oficirjev in vojakov nekdanje hitlerjevske 6. gorske divizije v Salzburgu slovenski dnevnik „Večer":

„Vprašujemo se: Čemu neki zborovanje, posvečeno spominu nacistične divizije, ki si v pretekli vojni ni zaslužila lovorik, pač pa prezir in gnus demokratičnih množic vsega sveta? Čemu le poveličevanje „tovarištva", skovanega v borbi za rasistične, vsenemške cilje, ki bi po vsej logiki ne smeli imeti nič skupnega z današnjo demokratično Avstrijo? Ali ni to poveličevanje nacizma in nacističnih zločinov, ki jih je storila nacistična vojska širom Evrope?"

Potujčevanje v Trstu

Čeprav je minilo že sedem let od zloma fašizma, odgovorni činitelji v coni A Tržaškega ozemlja še vedno niso popravili zločinov, ki jih je zagrešil fašizem nad slovenskim življem. Zaman čakajo Slovenci na odškodnino za premoženje, ki jim ga je uropal fašizem: da jim vrnejo prosvetne dvorane in domove, da dobi slovenski jezik popolno in enakopravno veljavo v lastni hiši, kakor to določa mirovna pogodba, da razveljavijo fašistične diskriminacijske zakone proti Slovencem, ki še vedno veljajo, itd. itd. Nasprotno, raznarodovanje se trenutno še v bolj zakrinkani obliki nadaljuje na razne načine.

Eden izmed takih številnih načinov je iredentistično prizadevanje, spremeniti narodnostno sestavo tega ozemlja z nasilnim razlaščanjem in s kupovanjem slovenske zemlje. Vse to delajo z zvitimi metodami — z odpiranjem italijanskih šol in z drugimi takimi raznarodovalnimi ustanovami. Na Opčinah so n. pr. razlastili slovensko zemljo za neki dom, v katerem potujčujejo otroke slovenskih staršev. Zemljo razlaščujejo po starem italijanskem zakonu, izdanemu leta 1858, ki dovoljuje razlastitev zemlje in nepremičnin za tako imenovano „splošno korist". S to pretvezo so razlastili slovensko zemljo v Lonjerju, Mavhinju, Vižovljah in Cerovljah.

So pa še drugi načini. Fašisti so odvzeli slovenskim kmetom iz Proseka skupno zemljo, ki jo je upravljala kmečka zveza, in jo dali tržaški občini. Po odredbi ZVU bi morali to zemljo že zdavnaj vrniti pravim lastnikom, vendar tega še niso storili, temveč so jo začeli nedavno prodajati italijanskim industrijskim podjetjem.

Posebno jih boli slovenska obala severozapadno od Trsta do Štivana, kjer segata slovenska zemlja in življ prav do morja. Nikakor se ne morejo sprijazniti z dejstvom, da ta slovenski del obale loči Trst od „madre patrie" in tako potrjujejo dejstvo, da je Trst obkrožen od slovenskega ozemlja. Odtod tudi toliki trud, da bi to zemljo čim prej poitalijančili. Ob njej naseljujejo svoje ljudi, pri Devinu pa so razlastili slovensko zemljo za italijansko ribiško naselje. S takimi metodami so v povojnih letih prigrabili okoli 100 ha slovenske zemlje. Svoj namen so s tem dosegli, ta zemlja je postala italijanska, slovenski kmet pa mora iskati zaslužek v mestu, kjer postane mnogo laže plen potujčevalcev.

Delna agrarna reforma v Braziliji

Predsednik Brazilije Vargas je odobril navodila za izvedbo delne agrarne reforme, ki jih je predlagala vladna komisija za agrarno politiko. V okviru teh navodil bo vladna komisija izdelala več zakonov o zaplembi neobdelanega zemljišča latifundij (veleposestev), o delovnih odnosih polovinarjev (najemki, ki morajo oddati polovico pridelka kot najemnino), o kolonizaciji obsežnih neobljudenih področij ter o namakanju. V navodilih ni omejitve glede velikosti posestev, pač pa priporočajo navodila samo zaplembo neizkoriščenega zemljišča na latifundijah, zlasti zemljišča v okolici velikih mest za boljšo preskrbo prebivalstva.

Neki vplivni brazilski časopis pozdravlja sklep predsednika Vargasa in piše, da je bila uvedba pravičnejših odnosov na vasi nadvse potrebna iz gospodarskih in socialnih razlogov. Pojavlja pa se za odpor veleposestnikov in konservativnih krogov, tako da ni znano, kdaj in v kakšni obliki bo brazilski kongres sprejel predloge zakonov, ki mu bodo v zvezi s predvideno agrarno reformo predloženi.

Finančne spovedi ameriških kandidatov

Republikanski kandidat za predsednika ZDA general Dwight Eisenhower je sklenil objaviti sporočilo o svojih dohodkih, kakor je storil pred kratkim demokratski kandidat Adlai Stevenson. Stevenson je ob tej priložnosti pozval Eisenhowerja, naj obvesti ameriško javnost o višini svojih dohodkov in vrednosti premoženja v zadnjih 10 letih. Iz krogov, ki so blizu republikanskemu kandidatu, se je zvedelo, da bo Eisenhower objavil to sporočilo tik pred volitvami.

PO ŠIRNEM SVETU

Washington. — Predsednik Truman je odpotoval v nedeljo na 14-dnevno krožno volilno potovanje po 24 državah, v katerih bo imel 87 govorov. Za 10 zadnjih govorov trdijo, da bodo zelo važni. V svojih govorih bo gotovo odgovoril na napade Eisenhowerja, ki je obtoževal vlado, da podpira korupcijo in inflacijo.

Peking. — V Peking je prispela delegacija Mongolske ljudske republike pod vodstvom predsednika vlade Cedenbala. Mongolska delegacija bo imela v Pekingu razgovore s kitajskim zunanjim ministrom Ču En Lajem in drugimi najvišjimi kitajskimi funkcionarji. Sodijo, da bodo mongolsko-kitajski razgovori v določenem smislu nadaljevanje nedavnih razgovorov v Moskvi med Ču En Lajem in sovjetskim zunanjim ministrom Višinskim.

Rangun. — Burmanska vlada je razglasila izredno stanje v strateško važni pokrajini Šan, ker v zadnjem času uporniki stalno povzročajo nemire. Burmanski parlament pripravlja zakon o obsednem stanju na tem področju, ki meji na Kitajsko.

Pan Mun Jon. — Pekinški radio je sporočil, da je vodja severnokorejske delegacije na pogajanjih v Pan Mun Jon general Nam Il zavrnil tri najnovejše predloge o izmenjavi ujetnikov, ki mu jih je včeraj izročil vodja delegacije Združenega poveljstva general Harrison.

Zagreb. — Konzularni zbor v Zagrebu je priredil slovesen sprejem ob zaključku zagrebškega velesejma. Razen konzularnega osebja se je sprejema udeležilo več predstavnikov domačih gospodarskih ustanov, organizacij in podjetij ter zastopniki tujih podjetij, ki so razstavljala na velesejmu.

Benetke. — V Benetkah je bila prejšnji teden mednarodna konferenca umetnikov, na kateri je 300 slikarjev, kiparjev, arhitektov, pisateljev, skladateljev in filmskih režiserjev zastopalo 44 držav.

Obletnico konca prve svetovne vojne so proslavili

Na grobu Neznanega vojaka pod L'Arc de Triumphe v Parizu je bila zadnji ponedeljek spominska svečanost ob 34-letnici premirja po prvi svetovni vojni.

V svečanem sprevodu, ki ga je organizirala pariška organizacija Združenja borcev iz prve svetovne vojne, so bili francoski minister za bivše bojevnike Temple in notranji minister Brune, predstavniki obrambnega ministrstva, člani diplomatskega zbora in vojaški odposlanci zavezniških držav iz prve svetovne vojne, številni bivši bojevniki in pariško prebivalstvo. Med drugimi zastavami so nosili v sprevodu tudi jugoslovansko zastavo s peterokrako zvezdo.

Predstavniki Združenja borcev in diplomatskega zbora so med spominsko svečanostjo položili vence na grob Neznanega junaka.

Prosvetni vestnik

Ob začetku nove prosvetne sezone

Poleg zadružništva so od nekdaj hrbtenica našega narodnega obstoja in razvoja naša Slovenska prosvetna društva. Delo, ki so ga te važne ustanove skozi skoroda pol stoletja med nami vršile, je tako obsežno in mnogolično, da bi že davno zaslužilo posebno monografijo. Zato je povsem razumljivo, da je nacizem udaril najprej po teh naših ustanovah in jim uničil vse: odre, knjižnice, inštrumente, končno pa je pognal še skoraj vse vodilne prosvetaše v izseljeništvo. Rane, ki jih je ta doba zapustila, so velike: manjka prav tista generacija, ki bi bila poklicana, da prevzame breme dela in organizacije iz rok starih, manjka prav tisti kader, ki bi danes vzgajal doraščajoči rod in ga vključeval v prosvetno življenje! Tu so glavni vzroki prosvetnega mrtvila v gotovih, prej prosvetno močno razgibanih krajih. Toda napak bi bilo ne videti tudi ogromnih uspehov prosvetne obnove po težkih letih strahote. Velika centralna knjižnica v Celovcu, slovenska knjigarna v Celovcu, novozgrajeni Prosvetni dom v Žitari vesi, obnovljeni odri, v veliki meri obnovljene knjižnice, številne odrske prireditve, pevski nastopi, gostovanja, vsakoletna velika revija našega prosvetnega dela na centralni prireditvi v Celovcu!

To so mimo številnih drugih prizadevanj dejstva prosvetne obnove, ki jih le prečesto prezremo, in ki jih mnogi tudi namenoma nočejo videti. Vsi prosvetaši pa se veselimo teh uspehov, za katerimi se skriva čestokrat veliko truda in požrtvovalnosti nesebičnih posameznikov in tudi skupin. Zato bomo šli sedaj, ko se pričenja spet nova prosvetna sezona, s polnim zaupanjem in s sproščenimi silami na delo. Pri tem se zavedamo, da se prosvetno delo ne sme izčrpati le v zunanjih prireditvah in statistika ni vedno merilo njegove sile temveč mora poseči globlje v ideološko gradnjo našega človeka, ki se naj vzdigne „iz ponižanja, iz hlapčevstva, iz sramote in bede v novo svetlo življenje" samozavestnega, enakopravnega člana v človeški družbi. Vse to bomo upoštevali na bližnjih občnih zborih, na katerih bomo skupno podali obračun svojega dela in začrtali tudi naše bodoče delo, predvsem pa prevzeli obveze za novo prosvetno sezono 1952/53.

S knjižnega trga

Nov slovenski mesečnik

V začetku novembra bo pričel izhajati nov slovenski mesečnik z imenom „Socialistična misel". To bo prosvetna, izobraževalna revija v najširšem pomenu te besede, ker bo vzgajala bralce v vsakem pogledu. Namenjena bo najširšemu občinstvu, zlasti pa delavstvu in kmečkemu prebivalstvu.

Nova revija bo skušala biti zares ljudska. Pisana bo poljudno, obravnavala pa bo vsa področja, ki zanimajo znanja in napredka željnega človeka. Objavljala bo prispevke iz znanosti, kulture, gospodarstva, politike, dogajanja po svetu, še posebej pa iz mednarodnega delavskega gibanja. Odgovarjala bo na vprašanja bralcev, prinašala polemike, karikature itd. Tretjina revije pa bo posvečena leposlovnim prispevkom — pesmi in prozi.

Zamisel o izdajanju nove revije se je porodila že pred dalj časa, takrat ko so v Sloveniji pričeli ponovno snovati delavska kulturna društva „Svoboda". Izhajala bo vsak mesec na najmanj 48 straneh po razmeroma zelo nizki ceni.

Izdajatelji pričakujejo, da bo „Socialistična misel" kot zares ljudski mesečnik našla veliko bralcev.

Z ozirom na napovedano pestro vsebino, ki jo bo revija prinašala v poljudni besedi, bo nedvomno prikladna tudi za našega delovnega človeka, ki si želi izobrazbe in razvedrila v svoji domači besedi. Zlasti pa bo lahko služila tudi našim prosvetašem za poglabljanje znanja in kot pripomoček pri prosvetno-političnem udejstvovanju na vasi. Knjigarna „Naša knjiga" v Celovcu jo bo radevolje posredovala vsakomur, ki si jo bo želel naročiti.

JOSIP STRITAR:

Levstik kot dijak

Levstik je bil Laščan kakor jaz. Dežela slovenska ima mnogo lepših in rodovitnejših krajev, nego je laški; vendar ko bi jaz še kdaj prišel na svet in ko bi mi bilo dano na voljo, kje hočem ugledati beli dan, bi si ne volil drugega rojstnega kraja. Ne zaradi kraja samega; ali ljudje, Laščanje, so mi bili vedno ljubi in simpatični, krepko ljudstvo, ki se tudi čuti kot táko in s posebnim ponosom in poudarkom pôje: „Mi smo, oj, Laščanje!..." Laščana sva Levstik in jaz prav za prav samo v širšem pomenu; on je v Rétjah doma, kako dobro četrt ure od Vélikih Lašč kakor jaz v nasprotno stran. Levstika nisem še videl, ko mi je bilo njegovo ime že dobro znano. Ne pravo ime, „Rétenski" so mu dejali samo, pozneje tudi „Rétenski gospod"; in govorilo se je o njem kakor o neki čudoviti prikazni. Vse, kar sem slišal, mi je vzbudilo v otroški duši močno željo, skoro videti in poznati tega tako slavljenega junaka. Ta želja se mi je izpolnila, še preden sem začel hoditi v šolo. Neko nedeljo, ko smo šli po deseti maši iz cerkve, so mi ga mati pokazali s prstom in besedo: „Rétenski!" Naša mati so ga posebno čislali in povzdigovali, zlasti meni v oči, menda ne brez posebnega namena. Videl sem ga samo od zad, a bilo je dovolj. Še zdaj ga vidim, kako koraka po trgu, bilo je ravno mimo šole, mesta njegove slave. Tako nisem nikoli, ne prej ne pozneje, videl stopati nikogar; tako krepko in odločno, tako moško in samozavestno! Tako je znal korakati samo Levstik! — Dolgo sem gledal za njim, da mi je izginil izpred oči.

Da bi bil njegov součenec, te časti mi sreča ni privoščila. Jaz v laško šolo on pa v Ljubljano. Pač me je pozneje nekdaj o počitnicah ogovoril, a tako na kratko in malo prijazno, da nisem mogel biti svoje sreče popolnoma vesel. Ko sem prišel pozneje za njim v Alojzijevišče, je bil že, dasi stoprav v četrtem razredu, če se ne motim, pravo duševno sredotočje, duša vsemu življenju in gibanju v tem zavodu, kjer so tedaj živele najbistrejše glavice ljubljanske gimnazije. In bilo je tisti čas res veselo življenje in gibanje, kakršnega morebiti ni bilo ne prej ne pozneje med slovensko mladino na gimnaziji, posebno pa v deškem semenišču, kakor so zlasti duhovni gospodje radi imenovali naš zavod. Tisti čas je vladal, to moram posebno poudariti, v Alojzijevišču neki duh, kakršen ni navaden po enakih zavodih. Tu ni bilo tiste duhomorne tesnoprsnosti, tistega samostanskega somraka, ki se tako slabo prilega mladim dušam in njih razvoju. Neko blagodejno sonce je sijalo nad nami ter s svojo gorkoto in svetlobo budilo veselo mlado življenje. Lepo so skrbeli za naš duševni in telesni razvoj in prostost se nam ni omejevala po nepotrebnem. Še tega niso pisano gledali, če se je kdo, tudi brezplačno vzgojen v Alojzijevišču, napotil na Dunaj, a ne v semenišče, ki je bilo vendar tako blizu; samo da je kaj poštenega postal, pa je bilo dobro!

Levstik je imel v Alojzijevišču lepo število zgolj odličnih sošolcev; žal, da skoraj nobeden od njih ni imel pozneje v življenju nič prave sreče. Pomrli so zgodaj, nekateri se celó ponesrečili in neslavno sklenili svoje življenje. Nevaren dar božji je mlademu človeku genialnost, ako ni krepke volje, neutrudne pridnosti in jeklene značajnosti. Vendar ne sodimo nikogar!

Levstikovi součenci so bili bistroglavi mladeniči, ali prava glava, vodja in poveljnik jim je bil on; imeli so ga radi, ponašali so se z njim in slušali so ga vsi brezuporno, radovoljno. Ne samo oni, vse mu je bilo pokorno; vsa hiša je bila njegova in on je često gospodoval precèj prešerno in poredno. Sploh, to naj omenim že tu, je imel Levstik to, včasi precèj neprijetno posebnost, da je moral vedno imeti svojega „psička", kakor smo rekali tedaj, človeka navadno bolj kratke pameti, s katerim se je igral ter bril svoje burke, iz katerega je kresal iskre svojih dovtipov. Vsa hiša, pravim, je bila njegova; dà, od samega vodje noter do hišnega hlapca, nič mu ni bilo nedotakljivo. Katerega se je bilo bolj bati, vodje ali hlapca, ne vem; on je spravil oba na oder: vodjo in slugo. Kot četrto- ali petošolec je spisal prizor, v katerem sta bila ta dva moža glavni osebi. Kdo drug bi si bil kaj takega upal! Vodja, visoko izobražen mož in poleg vseh svojih slabosti plemenita duša, pozneje vladika ljubljanski, ta bi se bil še dal pregovoriti, ali sluga, sluga, ki ni bil ne eno ne drugo, pač pa je bil krepkih pesti in silno nagle jeze! In mogočen je bil tudi! Ko je Aristofan spravljal na oder svoje „Konjike", si ni noben igralec upal igrati v tej komediji strahovitega Kleona. Kaj je storil Aristofan? Sam ga je igral. — Tako tudi naš Levstik! Sam je prevzel vlogo našega Kleona, in kako jo je igral! Levstik — to sem imel še boljšo priliko videti pozneje — je imel nenavadno komično žilo. Obraz je znal brez kakega pripomočka izpremeniti, da bi ga ne bila spoznala rodna mati. Govoriti je znal in se gibati karakteristično, vlogi primerno, kakor najboljši igralec. Mi smo gledali in strmeli, kako je kaj takega moči, pa veseli smo bili in privoščili smo oblastnemu možu, da se tako neusmiljeno smeši. Drugi dan je bilo hudo ropotanje; sluga je kar rohnel od jeze, vendar tepeža, menim, da ni bilo. Tudi vodja je bil, kakor smo slišali praviti, nejevoljen, a brez vidnih nasledkov za našega mladega Aristofana. Tista igra se ni več ponavljala. A zato je Levstik spisal drugo, „Razbojniki" imenovano, žaloigro, po kateri je vse strašno vrelo in kipelo. Precèj robato se je govorilo vmes in klelo se je tudi. Zaradi kletve je pogumnega pesnika, dramaturga in igralca hudo prijel neki posebno pobožen, zdaj že pokojni mladenič iz Idrije, češ da je to velika pregreha, bogokletstvo in kaj vem še kaj. Sam sem slišal, ko se mu je Levstik odrezal kratko in krepko: „Kaj hočeš, da naj razbojniki govoré kakor svetniki, ka-li?"

Tisti čas mi je prišlo, ne spominjam se več kako, nekoliko Levstikovih pesmi v roko. To pa vem še, da so bile med njimi najlepše, kar jih je kdaj zložil. Tako mlad ni tako po obliki dovršenih pesmi do sedaj pisal še noben slovenski pesnik. To je tudi ena in ne najslabša posebnost Levstikova.

Če pravim, da je bil Levstik vedno prvi v svojem razredu, vem, da to ni še bog ve kaj. Tega častnega mesta ne zavzemajo vedno najbistrejše glave. Ali Levstik je bil v resnici in po pravici in brez ugovora prvi med svojimi vrstniki. Ali vendar — in to je bilo usodno za vse njegovo življenje — ni nikoli opravil tistega strahovitega zrelostnega izpita! Zbolel je bil nekoliko pred rokom, ko mu je bilo stopiti pred poslednjo sodbo. Ko je ozdravel, tisto leto še ali pozneje, ne vem več, si ni upal — kakor se je govorilo, ker je hotel po vsej sili izpit napraviti z odliko; a bal se je matematike, s katero sta se že prej nekako pisano gledala. Nesrečna častilakomnost pri sicer tako pametnem človeku! In ko je enkrat pravi čas zamujen, kako rad je zamujen za vselej! Tako se je godilo tudi Levstiku. Ali nekoliko, in še precèj samoglav je bil tudi! Kako so mu prigovarjali prijatelji, celó učitelji, vse zaman! Mnogo pozneje še je bilo vse pripravljeno in naravnano; kar šel naj bi bil na Reko pa se oglasil — čakali so ga tam narodni učitelji — in zakonu bi bilo ustreženo. Ali Levstik ni hotel! — Človek kar misliti ne sme, kako drugače bi se bilo obrnilo Levstikovo življenje, ko bi se mož v svoji nesrečni trmi ne bil branil izpolniti, kar po pameti ali nespameti zahteva zakon od mladih ljudi, ki hočejo iti na vseučilišče. Toda kaj sem rabil tisto trdo besedo! Možno tudi, da je bil naposled izgubil pogum.

Fran Levstik

Dne 28. septembra 1831 se je v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah rodil Fran Levstik kot sin revnega kmeta. Že kot študent v Ljubljani, kjer je pisal pesmi in igre, je bil znan po svoji napredni miselnosti in se je prav zaradi tega tudi zameril raznim nazadnjakom. Posebno ga je zasovražil priganjač takratne avstrijske reakcije Globočnik, ki je skrbel, da dijaki z napredno miselnostjo niso mogli na vseučilišče. Zabranil mu je nastop pri maturi in s tem usodno posegel v njegovo življenje. Potem ko mu je Globočnik preprečil celo teološki študij na Moravskem, se je Levstik preživljal kot domači učitelj pri bogatih družinah ter deloval in pisal za posamezne napredne in leposlovne časopise. Bil je tudi tajnik Slovenske Matice in je — dokler mu nasprotniki tudi tega niso onemogočili — pripravljal Wolfov slovar. Zagrenjen in razočaran nad tedanjimi razmerami je leta 1887 umrl v Ljubljani.

Vse njegovo življenje in delo je bilo en sam boj proti nazadnjaštvu in mračnjaštvu, boj za napredno politiko in nacionalno misel med Slovenci, na kulturnem področju pa boj za nepristransko, pravično kritiko, za kulturo in slovstvo, ki mora izhajati iz ljudstva in biti odraz resničnega življenja. S svojim političnim in kulturnim delom je mnogo doprinesel k razvoju napredne politike in nacionalne misli med Slovenci, s svojo ljudsko, napredno in kritično miselnostjo je usmerjal delo sodobnikom in bodočim pokolenjem. Zato ga lahko prištevamo med najbolj pomembne oblikovalce slovenske napredne miselnosti.

FRAN LEVSTIK:

Martin Krpan premaga Brdavsa

Prišel je čas boja z velikanom; bilo je ravno svetega Erazma dan. Krpan vzame kij in mesarico, zasede kobilico pa jezdi iz mesta na travnik, kjer se je Brdavs bojeval. Martina je bilo čudno gledati: njegova kobilica je bila majhna, noge je imel velike, tako da so se skoraj po tleh za njim vlekle; na glavi je pa nosil star klobuk širokih krajev, na sebi pa debelo suknjo iz domače volne; vendar se nobenega ni bal; celo sam cesar ga je rad poslušal, kadar je kakšno prav žaltavo razdrl.

Ko ugleda Brdavs jezdeca, svojega sovražnika, se začne s krohotom smejati in reče: „Ali je to tisti Krpan, ki so ga poklicali nadme tako daleč, tam z Vrha od Svete Trojice? Mar bi rajši bil ostal doma za pečjo, da bi ne cvelil svoje stare matere, ako jo še imaš, da bi ne žalil svoje žene, ako ti jo je Bog dal. Pojdi mi izpred oči, da te videl ne bom, pa le naglo, dokler mi je srce še usmiljeno. Če me zgrabi jeza, ležal boš na zemlji krvav, kakor je sam cesarjev sin in sto drugih!"

Krpan mu odgovori: „Če nisi z Bogom še spravljen, urno skleni, kar imaš; moja misel ni, dolgo čakati, mudi se mi domu za peč; tvoje besede so mi obudile v srcu živo željo do svoje koče in do svoje peči, ali poprej vendar ne pojdem, da tebi vzamem glavo. Pa ne zameri! To mi je naročil moj gospod, cesar; jaz nisem vedel ne zate ne za tvoje velikanstvo in za vse krvave poboje. Prijezdi bliže, da si podava roke; nikoli si jih nisva poprej; nikoli si jih ne bova pozneje; ali pravijo, da Bog nima rad, če pride kdo z jezo v srcu pred sodni stol."

Velikan se nekoliko začudi, ko to sliši. Naglo prijezdi ter mu poda svojo debelo roko. Krpan mu jo pa tako stisne, da precej kri izza nohtov udari.

Brdavs malo zareži, pa vendar nič ne pravi, ampak misli si: ta je hud in močan; pa kaj bo — kmet je kmet; saj ne zna bojevati se, kakor gre junakom.

Urno zasukneta vsak svojega konja in zdirjata si od daleč zopet naproti. Brdavs visoko vzdigne meč, da bi že o prvem odsekal sovražniku glavo; ali ta mu urno podstavi svoj kij, da se meč globoko zadere v mehko lipovino; in preden ga velikan more izdreti, objaha Krpan z male kobilice, potegne Brdavsa na tla, pa ga položi, kakor bi otroka v zibel deval, ter mu stopi za vrat in reče: „No, zdaj pa le hitro izmoli en očenašek ali dva in pa svojih grehov se malo pokesaj; izpovedal se ne boš več, nimam časa dolgo odlašati, mudi se mi domu za peč; znaj, da komaj čakam, da bi zopet slišal zvon, ki poje na Vrhu pri Sveti Trojici."

To izreče pa vzame počasi mesarico ter mu odseka glavo in se vrne proti mestu.

Dunajčanje, ki so do zdaj le od daleč gledali, pridero k njemu, tudi sam cesar mu pride nasproti pa ga objame pričo ljudstva, ki je vpilo na vse grlo: „Krpan nas je otel! Hvala Krpanu, dokler bo Dunaj stal!"

(Odlomek iz povesti „Martin Krpan z Vrha")

Levstik je s svojo povestjo „Martin Krpan" položil temelje slovenskemu pripovedništvu. Njegova povest je prva slovenska umetnina v prozi, s katero je pokazal slovenskemu pisatelju, kako naj piše za svoj narod.

Z „Martinom Krpanom" je pisatelj hotel pokazati tedanje razmere v Avstriji in posebno na Slovenskem; kako vladajoči sistem zasmehuje in ponižuje, obenem pa izrablja v svoje koristi preprostega slovenskega človeka. Povedal pa je tudi, kaj premore ta preprosti slovenski človek — upodobljen v junaškem Martinu Krpanu z Vrha pri Sveti Trojici —, če se zave svoje moči.

Založba Mladinska knjiga je izdala leta 1949 Levstikovega „Martina Krpana z Vrha" v posebni, lepo ilustrirani izdaji za mladino. 32 strani — izmed teh je 12 celostranskih ilustracij, ki jih je narisal Henrik Smrekar — obsegajočo, v polplatno vezano knjigo z večbarvno naslovno stranjo dobite v knjigarni „Naša knjiga" po izredno nizki ceni 8.— šilingov.

FRAN LEVSTIK:

Sovražnikom

Razmotril sem početje vaše,
a molčal nisem, ker ne znam;
zato name prekletje vaše
in srd, ki ga od vas imam.

Da belo je, vam nisem rekal,
kar je temno kot črni vran;
za rokovniki nisem tekal:
zato se trn vam zdim strupan.

Jaz nisem popom upogibal
ni licemerom se krivil,
poniglavce sem vedno šibal:
zato vražen sem vedno bil.

Uboštvo, skrb od vas teptanje
in mraz in glad sem pretrpel,
izgubil zveze vse nekdanje;
pred jasli vaše nisem šel!

Pred jasli, kjer se dolgouha
redi živaľ, da rezgeta,
iz polnega kriči trebuha:
„Kdor tu ne žre, ta dom izda!"

Pesa ste me imenovali,
ker biti nisem htel vaš pes;
od vseh strani ste v me pljuvali,
vaš Izrael pljuval je ves!

Ves Izrael v rokah z ocepki
še zdaj name srdit reži,
prvaki vsi in njih prilepki
za grmi, v jarkih, za plotmi.

A vendar glave ne uklanjam
ter vam ne bom je nikdar
in brez bojazni še oznanjam:
Ti slepec si, a ti slepar!

ELLER:

Resnica

Neutrudno spe, le sanje so njih delo:
pa klanjam naj se Markom in Matjažem,
Vojske sledim sovražne, nanje kažem:
v deželo nam hrume osirotelo.

A Kurent nisem: s pesmijo veselo
v pogube grozi bratom se ne lažem,
črnine jim v belino ne premažem
in slep ne vidim cvesti, kar je velo.

Bolnika, ki že smrt mu grabi v lice,
slab vrač z opojem vara, ko grenčice
mu ostre vliti v lek si več ne upa.

Naš delež poln, prepoln je strupa,
težek od krivde, težji od krivice —
ne bom sladkač se slinil krog resnice.

IVAN CANKAR:

MATERIN GROB

Jeseni smo pokopali mater. Več ne vem, ali je bil jasen dan ali meglen ali je deževalo. Šel sem za pogrebci kakor v sanjah, in še zdaj se mi zdi, da so bile sanje vse, kar se je takrat godilo; in da je bilo morda v resnici čisto drugače, nego se spominjam. Prišli smo na pokopališče, da nisem vedel kako in kdaj, nato smo stali kraj globoke črne jame, iz ilovnate prsti izkopane. Pevci so zapeli; kakor iz daljave sem slišal zamolkle moške glasove, besed nisem razumel. Na debelih vrveh so spuščali rakev v jamo; oboje, rakev in jama, se mi je zdelo preveliko in prečrno za mojo mater, ki je bila drobna kakor otrok. Ko je župnik odmolil — ali pa morda že prej, ne vem več — so vsi okrog mene pobirali rumeno prst ter so jo metali na rakev; tudi jaz sem se sklonil, da bi pobral pest prsti kakor vsi drugi; ali skoraj mi je izpodrsnilo, da bi bil padel na kolena; nekdo me je zadaj prijel pod pazduho. Nato so si pogrebci slekli črne suknje, zgrabili so za lopate in so metali v jamo prst v težkih, velikih kopicah; spočetka je zamolklo bobnelo; kmalu je bobnenje potihnilo, slišal sem le še pritajeno vzdihovanje in ihtenje. Jama je bila polna, grmadila se je gomila, zmerom širja in višja, ogromna, pretežka za mojo mater.

Kako smo šli s pokopališča, tudi več ne vem. Nenadoma smo sedeli v krčmi in smo pili; nekateri so bili žalostni, nekateri veseli; jaz sem jih gledal in sem jih komaj poznal, moje misli so bile mrtve, v črno jamo zakopane.

Teden dni pozneje sem se odpeljal v tujino. Ves tisti teden nisem stopil na pokopališče; prišel sem do vrat, pa sem se vrnil. Kakor strah je bilo v meni — kakor tisti strah, ki obide vernega človeka, preden stopi v samotno svetišče, pred Boga, sodnika svojega. Malodušen sem bil in slab, nisem si upal, da bi odprl vrata v blagoslovljeni hram, kjer je pod težko gomilo spala svetnica-mučenica.

Pet let sem ostal v tujini. Črez pet let sem se napotil, da bi molil ob njenem grobu. Odprl sem vrata in sem šel do srede pokopališča, do križa. Tam sem se ozrl prestrašen. Tuj kraj je bil krog mene, kakor da ga še nikoli nisem videl. Križi, križci, beli in črni kamni, ob zidu vrbe in ciprese, gole, zelene, cvetoče gomile, peščene steze — vse mi je bilo tuje. Groza mi je segala v srce; gledal sem na levo, na desno — od nikoder ni bilo glasu, da bi me poklical, pozdravil. Jaz pa sem mislil, kadar mi je bilo hudo v tujini:

„Pridem do vrat, in takrat bom slišal njen glas: Kod si hodil, da te ni bilo tako dolgo? Čakala sem te in nisem mogla spati, celih pet samotnih let!.. Pa bi šel naravnost do njenega groba in bi pritisnil lice na rosno travo, da bi slišal natanko njen mehki glas in da bi občutil topli dih iz njenih ust. Pripovedovala bi si lepe zgodbe, polne upanja in daljne sreče, kakor vselej, kadar sva bila čisto sama; in bila bi sestra in brat, obadva oči uprte proti vzhodu, da bi ogledala nebeško zarjo, ki je bila njenemu in mojemu trpljenju od Boga obljubljena . . ."

Tako sem mislil.

Glasu od nikoder. Pokliči me, o mati, samo zašepeči, zavzdihni pod gomilo, pa te bom slišal!

Hodil sem med križi, kameni in gomilami; vsi grobovi so mi bili tuji, mrtvi, nobeden me ni pozdravil. Šel sem h grobarju, da bi ga vprašal. Tisti grobar, ki je kopal jamo za mojo mater ter jo izkopal pregloboko, je bil že zdavnaj mrtev. Napol gluhi starec, ki sem ga izpraševal, je z zaspanimi očmi ogledoval mojo suknjo, povedal pa ni ničesar. Nato sem šel k cerkovniku.

„Povejte mi, kje je materin grob? Saj ste bili s pogrebom, še krono sem Vam dal!"

Cerkovnik je pomislil.

„Rekel bi, da je v levem kotu . . . če ni morda v desnem . . . star sem . . ."

Kam bi se napotil, koga bi vprašal?

V krčmi je sedelo mnogo znancev; po obrazih se mi je zdelo, da sem jih videl pred petimi leti, da so bili morda celo pogrebci.

„Kje je grob, ki ga iščem?"

„Toliko je grobov zadnje čase, ljudje pomirajo, kakor ob kugi . . . kdo bi štel grobove, kdo se jih spominja?"

Vrnil sem se na pokopališče, da bi iskal s treznim očesom, z mirnim razumom.

Treba je iskati med samotnimi grobovi, med tistimi, ki se jih dolgo ni doteknila zvesta roka. Bog se usmili, koliko samotnih grobov! Polovica pokopališča same puste gomile, brez spomina, brez križa in kamena. Še križi so polomljeni, kameni stoje pošev, besede so zabledele. Kaj je bilo zapisano na tem križu, ki leži izruvan in zarjavel na gomili? „Svoji nepozabljeni, na vekomaj ljubljeni materi . . ." Gomilo je bil porasel visok plevel, križ leži v njem — kod hodiš, ti zvesti sin? Saj je šele pet kratkih let, ko si postavil ta bronasti križ, napisal nanj te goreče besede in prilival potočnicam s solzami . . .

Tam ob samotnem domu njenem sem klečal pred njo, prosil sem jo tolažbe in blagoslova.

Zdaj hodim na to svojo sveto božjo pot, kadar mi je težko pri srcu. Tudi nocoj, o mati, ob tej uri, ko so se vse moči razgrnile nad menoj, prihajam k tebi: daj mi tolažbe in blagoslov, da mi kmalu zasije nebeška zarja, ki sva jo upala v trpljenju.

V. KARBOVSKAJA:

TELEFON

Pred durmi v sobo ravnatelja Kadkina je čakalo precej ljudi. Iz bridkovdanega izraza na njihovem obličju se je dalo sklepati, da sede že dolgo tu in da že računajo z daljšim čakanjem. Pod njihovimi galošami so nastale luže. Na klopi pri oknu je ležalo vse polno čepic. V kotu je sedela za svojo pisalno mizo čemerna tajnica.

„Tega jaz sploh ne razumem!" se je razhudil rdečelas mladenič, ki je sedel najbližje ravnateljevim durim. „O čem neki blebetajo že vso uro? Kdo je notri?"

„Debeluh z usnjatim plaščem!" je dejal ustrežljivo starec, drugi v dolgi vrsti.

Rdečelasec je skomignil neučakljivo z rameni. „Jaz bi prišel, bi povedal, kar moram in — zbogom. Ena, dve, tri bi bil vse opravil!"

V tem trenutku je stopil debeluh z usnjatim plaščem iz ravnateljeve sobe.

„No, ste se slednjič le izšlevili?" je strupeno vprašal starec. Debeluh ni odgovoril. Ko je odhajal, ni sicer zaloputnil z durmi, a jih je vendar zaprl s pomenljivim poudarkom.

Ko je stopil rdečelasi mladenič v ravnateljevo sobo, je sedel Kadkin in brskal z obema rokama po spisih, je zamrmral ravnatelj Kadkin namesto pozdrava nekaj nerazločnega, pogledal strogo rdečelasca, skremžil obraz in govoril nato z očarljivo ljubeznivostjo v slušalo: „Le govorite . . . jaz pazljivo poslušam . . . brez pogoja . . . to vam seveda prepustimo. Za gotovino? . . . Kakor želite! . . . Naš naslov? . . . Vam je znan? Rad bi vam ga ponovil . . . Ni treba? . . . Pravi! . . . Toda prosim vas, kakor pač sami želite! . . . rade volje . . . sicer me pa lahko prej zopet pokličete . . . Zelo me bo veselilo."

„Samo nekaj besed!" je prosil rdečelasec. „Rad bi . . ."

„Trenutek, prosim," je dejal ravnatelj Kadkin neprijazno, pokrivajoč z roko slušalo. „Obzirnosti pa res ne poznate, je zarenčal nad rdečelascem. „Saj vidite, da ne kvartam! Halo! Sedaj je razgovor pretrgan! Kaj hočete pravzaprav?"

„Rad bi . . ." je začenjal rdečelasec.

Zopet je zapel telefon.

„Da, tu je Kadkin." je zapiskal ravnatelj. „Jajčja centrala? Napačno so vas zvezali. Jajčja centrala je tu zraven! Potrpite trenutek, brž vam povem njeno številko. Ali slišite? . . . Halo! . . . Ali ni odložil, ta cepec, slušala? In potem zahtevajo, naj bomo uslužni do kupcev!"

„Prodajte nam, prosim . . ." je zopet začel rdečelasec.

Zopet mu je telefon presekal besedo. Ravnatelj je snel slušalo.

„Da! Prosim? Direktor Kadkin . . . Halo! . . Vi ne slišite? . . . Slabo razumete? Zelo preprosto: di-rek-tor. Ali naj besedo zlogujem? Tudi prav! Prosim! D kakor Demosten . . . Ne razumete? Torej D kakor Diogen . . . Kateri? No, tisti, ki je bival v kadi! Ste sedaj razumeli? Dalje: I kakor Ikar . . . Želite drugo besedo? No, potem I kakor ischias . . . Kako? Kaj morem, če mi prihajajo na misel samo učene besede! Rešujte križanke, pa doumete vse! Dalje! R kakor Rido de Janeiro . . . Ne, J Kakor Jenny, marveč rrr kakor Rio, Rido de Janeiro. Kje leži? Trenutek potrpljenja . . ."

Ravnatelj je pokril z dlanjo slušalo in se obrnil do rdečelasca: „Ali veste mogoče, kje leži ta Rio?"

„Tu zadaj nekje," je odgovoril rdečelasec in pokazal z roko proti oknu.

„Halo! . . . Vas ne zanima? . . . Torej . . . opeko bi radi imeli? Prosim z največjim veseljem! . . . Kadar koli hočete . . . Seveda . . . Kolikor jih želite . . . Seveda ob sebi umevno."

Nenadoma je ožaril blažen nasmešek obraz rdečelasega mladeniča. Tako se je smehljal Kolumb, ko je odkrival Ameriko. Poskočil je in zapustil sobo.

„To se torej pravi ena dve tri!" je očital starček in sam smuknil k ravnatelju.

Rdečelasec je stopil odločno do mize, za katero je sedela tajnica in segel po telefonskem slušalu.

„Kako številko ima ravnatelj?"

„Smešno," je zagodrnjala tajnica, ne da bi se bila začudila. „Govore in govore in še si niso vsega povedali."

„To je za vas pač vseeno!" je siknil rdečelasec. „Mogoče mu nisem rekel: Zbogom."

„Bodi kakor koli! Osem— dve — ena — ničla — tri."

Rdečelasec je sedel, naslonil komolce na mizo in izbiral številke.

„Halo! Ravnatelj Kadkin? Dober dan! Tu zastopnik zadruge: „Lastno delo" . . . Kako? Lastno? . . . da, lastno . . . tudi mene veseli . . . izredno . . . Potrebujemo gradiva . . . Zelo hvaležen . . . Kako naj nam dobavljate? Naj vas to nikako ne skrbi, mi sami pridemo po blago. Le brez skrbi . . . Najlepša hvala! . . . Soglašam. Vse dobro! Na svidenje!"

Odložil je slušalo, pomežiknil hudomušno proti durim v ravnateljevo sobo in zapuščal sobo, vse čakajoče ljubeznivo pozdravljaje.

Ti so se spogledali in nato so stopali drug za drugim k telefonu. Pred očmi mrkoglede tajnice se je topila bolj in bolj vrsta pred njo.

Zadnji prosilec je bil pravkar dovršil svoj telefonski pogovor, ko je planil starček iz ravnateljeve sobe. Njegovi sivi brki so se nervozno stresali, obraz mu je bil rdeč in ravnatelj je vpil, zakrivajoč slušalo z roko, besno za njim: „Mar ne vidite, da kvartamo tukaj?! Vsak prihaja s svojimi nepomembnostmi prav tedaj, ko moram telefonirati!"

Milčinski:

Zakaj godci ne umirajo

Pet godcev je hodilo po mestu. Eden je igral na gosli, drugi je sviral na piščal, tretji na klarinet, dva pa sta trobila. Doživeli so dosti revščine in bede, toda posebno hudo jim ni bilo nikoli. To pa zato, ker so se dobro razumeli in ker je bil njihov vodja, goslar, izkušen človek. Vselej si je vedel pomagati.

Prehodil je že v mladosti mnogo sveta in si je dobro zapomnil, kako kje čislajo godce. Že davno ni bil več mlad.

S strahom so mislili tovariši na to, da jim poreče nekega dne:

„Tako, sedaj pa pojdite sami, fantje. Moje stare noge ne morejo več naprej."

Toda to se ni zgodilo. Goslar je sviral in sviral, samo mrko jih je pogledal, če je kdo vzel napačen ton. Kadar je igral sam, so ljudje odpirali okna.

Zgodilo se je nekoč v majhnem mestu, da je moral svoj solo ponavljati. Nenadoma pa so se mu zašibila kolena, smrtna bledost se je razlila po obrazu. Mraz ga je stresel in samo zašepetal je: „Fantje, Smrt je segla po meni!"

„Mi te ne damo," je kriknil piskač. „Tovariši poskočno!" Obstopili so svojega kapelnika in zasvirali poskočno, da so žvenketala okna v hišah. Dečki so debelo gledali, starejši so se izgubljali v hiše, godci pa se niso zmenili. Svirali so in godli.

„Mi je že bolje, igrajte, fantje, samo malo tiše."

Ko je pesem nekoliko potihnila, se je začul klopot lesenih cokel.

Frrrr . . . so se razpršili dečki po mestu in godci so osameli.

Sredi med njimi se je pojavila Smrt in plesala. Bila je visoka bela žena. Spočetka se je smehljala, ko pa so dalje igrali, se je izgubljal njen smehljaj in pokazala se je utrujenost. Slednjič je prosila že s sklenjenimi rokami, da bi prenehali, a godci se niso zmenili za njeno prošnjo. Potem ji je goslar ponudil, da ustavi poskočnico, če se Smrt zaveže, da ne pride po nobenega izmed njih.

Smrt, utrujena in onemogla od plesa, se je vdala.

Zato godci ne umirajo. Stari ljudje so mi vedno pravili, da so igrali že za njihovih mladih let, in kar se sam spominjam, igrajo neprestano.

Samo velikim mestom se izogibljajo; morda se vendarle boje Smrti, ki hodi češče po mestih.

Poslednja leta nisem godcev nikjer videl in mislil sem, da so morda vendarle umrli, dokler nisem prišel zopet nekoč v vas, kjer sem preživel svoja mlada leta. In glej, čudno!

Pred isto prodajalno, kjer sem jih videl najčešče igrati, so igrali zopet. Imeli so iste vojaške čepice in hlače ter dolge starodavne suknje na škrice. Eden je sviral na gosli, drugi je piskal na piščal, tretji na klarinet, dva pa sta trobila. In njihov kapelnik je bil od vseh najstarejši!

JOSIP JURČIČ:

Povratek v domovino

V tuji deželi živeč, spominjal sem vedno se doma,
kakor spominja se zvest matere svoje otrok.
Cesto domov sem oči obračal iz tujega kraja,
gledal sem, kaj se godi po domovini okrog.
Stritar

Mlad mož koraka po stezi. Sneg je pobelil brdo in ravan, drevje in grmovje. Mrak se dela, nobene sape, nobenega glasu ni okrog; le njegova počasna, trudna stopinja drobi napol zmrzli sneg, da mu škriplje pod nogami. Mnogo let je bil na tujem, mnogo leto ni spal v domači hiši, kjer se je rodil, kjer je rastel na postelji, ki jo je postiljala skrbna mati, stara ženica. Videl je dokaj sveta, velikanska mesta, izkušal in spoznal ljudi, ki po njih prebivajo. Ali sreče, prave sreče ni bilo zanj nikjer, nikjer tiste zadovoljnosti, ki jo je čutil nekdaj v otročjih letih pod slamnato streho rojstnega doma. In zdaj se vrača domov.

Dospe do vrha ter se ustavi. Pred njim leži dolina, bel plašč je pogrnjen čez njo. Sredi doline stoji hišica na samem, njegov rojstni dom.

Dobro mu je znan nizki zid, znano mu je okence, ob katerem je poletne večere, gledaje v zvezdnato nebo, molil večerno molitev; znana mu je stara jablana in kamenita miza v njeni senci, kjer je nekdaj pozimi zidal snežene cerkve; znan mu je klanček za skednjem, kjer se je s tovariši vozil na sančicah, hlev, kjer so bile krave in voli, nekdanji njegovi tovariši na paši. O tačas mu je bila ta mlada domačija svet in na tem vesolnem svetu vse lepo.

Dim se dviga iznad strehe, tanek curek sivega dima, ki kroži in se vali kvišku, trga in zopet sprijemlje, naposled pa izgublja med sive oblake.

In spomini iz otročjih let obhajajo popotnika. Vidi staro mater za družino skrbečo pred ognjiščem, kako drži zamišljeno roke pod pazduho križem, zre v ogenj in kuha. In oče, star moder mož, mož trde skorje, pa dobrega zrna, menda ravno poklada živini, števili, če bi kaj zmanjkalo klaje za zimo, števili, kdaj bo živine za eno tele več, kdaj bodo voliči za naprodaj. Sestrico pa si misli v hiši na klopi pred kolovratom sedečo, kako pridno prede in marsikaj ugiblje v mladi glavici. Tako si domišlja popotnik. Neznano hrepenenje se ga polasti, da bi brž videl svoje ljube iz oči v oči, da bi od blizu videl in se nagledal znanih krajev prve mladosti. In naglo se spusti navzdol.

MILE KLOPČIČ:

Pesnik

Pesnik je otrok; po svetu hodi in se čudi
Samo besedi rad bi našel zavetišče.
Povsod ustavlja se, povsod potrka,
in vendar prvi pride na križišče.

Čeprav so stare ceste razsvetljene,
čeprav razgled po novih je še moten,
vendar od starih ulic žalosten se poslovi
in prvi krene v nove ves samoten.

KOLEDAR

Sobota, 4. oktober: Frančišek Serafinski
Nedelja, 5. oktober: Placid in tovariši
Ponedeljek, 6. oktober: Brunon
Torek, 7. oktober: Kraljica rož. venca

SPOMINSKI DNEVI

4. 10. 1669 — Umrl v Amsterdamu nizozemski slikar Rembrandt van Rijn — 1836 V Rušah je umrlo za kolero 38 žrtev. Verjetno je dalo to pesniku Aškercu snov za „Ponočno potnico" — 1857 Umrl kipar Franc Bernekar — 1947 Umrl matematik in fizik Maks Planck, začetnik Planckove kvantne teorije.

5. 10. 1840 — Rojen skladatelj Franc Gerbič — 1849 „Kölnische Zeitung" so prinesle kot prvi list brzojavno vest.

6. 10. 1848 — Na Dunaju se začne tako imenovana „oktobrska" revolucija — 1870 Konec vatikanske države, ki se je pripojila k Italiji — 1918 Umrl v Ljubljani jezikoslovec Stanislav Šrabec.

7. 10. — Dan topništva jugoslovanske armade.

PRIREDITVE

Slovensko prosvetno društvo „Edinost" v Štebnu v Podjuni vabi na otvoritev **nove prosvetne dvorane** pri Šoglu v Štebnu, ki bo v nedeljo, dne 5. oktobra 1952, ob 14.30 uri.

Na dnevnem redu je pevski nastop domačega moškega zbora in druga prijetna presenečenja. Med drugim bodo tudi skioptične slike.

Prireditev bo imela značaj prisrčne domače družabnosti.

Odbor

OPOZORILO

Zveza koroških partizanov naznanja, da uraduje njen zastopnik od 1. oktobra naprej samo v četrtkih od 8. do 12. in od 14. do 17.30 ure v Celovcu, Gasometergasse 10, prvo nadstropje.

Glavni odbor

Blato

V ponedeljek, dne 22. septembra t. l., smo ob številni udeležbi sosedov Rinkolanov, številnih sorodnikov in žalnih gostov iz drugih vasi spremili Franca Domeja, p. d. Zgončevega, na njegovi zadnji poti na šmihelsko pokopališče in ga izročili materi zemlji k zadnjemu počitku. Pokojni Franc je bil vesel in zabaven človek, čeprav zdravstveno vse od prve vojne ni bil več trden in je zaradi tega tudi prerano umrl. Nad vse je ljubil našo pesem in tudi v pesmi pokazal vso ljubezen in zvestobo domači grudi in slovenskemu narodu na Koroškem. Kot človek je bil odkrit in pošten tovariš. Ob odprtem grobu so se od pokojnega Franca poslovili šmihelski pevci, ki so mu zapeli žalostinke. Naj mu bo domača zemlja lahka!

Pomenki o Železni Kapli

V Železni Kapli, v trgu, ki leži v romantični kotlini obdani od planinskega sveta, je prav živahno in bujno življenje. Kraj je primeren in privlačen za letovišča in tujski promet, predvsem nudi hvaležne izlete v bližnjo in daljno okolico, v Vzhodne Karavanke in preko državne meje. Trg se je prvotno imenoval le Kapla, šele pozneje v 19. stoletju so mu pridevnik Železna dodali, ko je cvetela v Belski dolini železna industrija, ki pa je pozneje prenehala. V 14. stoletju je bila Železna Kapla pomembna zaradi tega, ker so v trgu pretovarjali železo iz Labudske doline, katero so prevažali v Kranj. Zaradi tega je imela Železna Kapla ostre spore s Celovcem, ki je hotel usmeriti transport železa preko Ljubelja. V 15. stoletju so pridrveli v Železno Kaplo Turki in je takrat tudi Kapla pogorela. Tudi Železna Kapla ima pestro in zanimivo zgodovino, kar pa ni namen teh vrstic, da bi jo podrobneje opisovali.

Ljudstvo v Železni Kapli se peča z obrtjo in trgovino, posebno z lesno obrtjo. Mnogo jih je zaposlenih v celulozni tovarni na Rebrci in z drvarstvom v obširnih gozdovih v okolici. Večina nekdanjih kmečkih gozdov pa je v rokah grofa Thurna, ki je tudi lastnik grada Hagenega pri Železni Kapli. Tujski promet v Železni Kapli se je pričel znatno razvijati leta 1902, ko so izročili prometu ozkotirno železnico Sinča ves—Železna Kapla. Danes seveda, v času motornega vozila, drvijo v Železno Kaplo in skozi na državno mejo na Jezerskem motorna kosela in avtomobili, neprenehoma pa prevažajo skozi trg les iz kapelških hribov v tovarno na Reberco in lesnemu podjetju Leitgebu v Sinčo ves. Ljudstvo v okolici Železne Kaple se peča pretežno z živino- in ovčjerejo, mnogo pa z drvarstvom v gozdovih, ki so kakor je omenjeno, po večini grofovi. Prebivalstvo kapelške okolice je narodnozavedno in trdno, kar je posebno pokazalo v času narodnoosvobodilne borbe, ko se je odločno uprlo tujemu nasilniku, dalo številne partizane, doprineslo junaštva in položilo na oltar lepšega življenja in miru med narodi mnogo dragocenih žrtev. Na pokopališču počivajo v masovnem grobu znani in neznani partizani-borci, tam počiva tudi Lenart-Tavčman, vsi nepozabljeni kot trajen spomin na junaško in slavno dobo slovenskega naroda na Koroškem.

Živahno gibanje ljudstva v Železni Kapli je ugodno za številne male in večje trgovce, ki delajo dobre dobičke. Položaj pa so znali izkoristiti tudi taki, ki so v Železni Kapli odprli čudno visoko število lokalov, kjer prodajajo mamila alkohol. Tu je vzrok, da se v Železni Kapli mnogo pije in delajo vsi gostilničarji pri tem dobre dobičke. 15 gostiln je v Železni Kapli in dve kavarni! In vsa ta podjetja, kakor pravijo, dobro izhajajo. V sobotah, ko pridejo delavci iz vseh krajev, imajo v Kapli dovolj priložnosti, da gostilničarji posnamejo smetano njihovih težko prigaranih zaslužkov. Pije se preko mere v veliko socialno gospodarsko in moralno škodo ljudstva. Dejstvo je, da plača Železna Kapla največ pivskega davka v velikovškem okrajnem glavarstvu. Tako visoko število gostinskih obratov v primeroma malem kraju je problem. Sploh nastaja alkoholno vprašanje tudi drugod na slovenskem Koroškem pereče, ki pomeni rakrano za ohranitev in obstanek slovenskega ljudstva. Nujno je, da bi posvetili temu zlu naša prosveta in zadružništvo več pozornosti, ker v tem ni najzadnji vzrok gospodarske in socialne bede.

Brez dvoma pa je močno posegla v gospodarsko življenje kmečke okolice Železne Kaple domača Kmečka gospodarska zadruga. Poslovni promet in uspehi so vedno bolj vidni. Če zagotavlja poslovodja, da ima veliko dela, pomeni, da kmečko ljudstvo vedno bolj spoznava pomen zadruge, ki dela v korist svojih članov s tem, da jim posreduje boljše in cenejše potrebščine, kakor privatni posredovalci in prekupci, ki se brez koristnega dela bogatijo od njihovih žuljev. Obratno skuša zadruga posredovati vnovčevanje kmečkih pridelkov in izdelkov ter skrbi za zboljšanje proizvodnje z dobavljanjem umetnih gnojil in dobrega semenja. Prodaja boljšega blaga je lažja ter se dosežejo višje cene.

Kotmara ves

Našega Miha Paka, p. d. Krznarja, imamo vsi radi in ga spoštujemo, poznajo ga pa tudi daleč naokrog po naši zemlji. V naši občini uživa zaupanje in ljudje so mu pri volitvah dali glasove. Tako je on zastopnik v občinskem odboru in načelnik krajevnega kmečkega odbora. V teh funkcijah se odločno postavi za naše gospodarske koristi.

Zato tudi ni čudno, če smo mu sedaj ob Šmihelci, ko je imel Miha god, po stari slovenski navadi prav vidno čestitali in z njim praznovali. V nedeljo zvečer so zagrmeli možnarji in zadonelo je pred njegovim domom v tihi večer petje domačih pevcev, ki se jim je še pridružil godbeni tercet. Srčno vzradoščen jih je Miha povabil v svoj prijazni dom in nad vse dobro pogostil. Lahko rečemo, kaj kmalu se je razvila prijetna, neprisiljena domača zabava in ob zvokih instrumentov smo tudi zaplesali.

Zakaj neki poročamo o tem veselem večeru? To pa zaradi tega, ker je ta dogodek primer, da se morejo tudi taki življenjski prazniki izkoristiti za poglobitev medsebojnega spoznavanja, utrjevanja tovariških vezi in ne navsezadnje tudi za krepitev naše skupne misli.

Radiše

Močno nas je ganila in pretresla žalostna novica, ko smo v nedeljo dopoldne zvedeli za usodno prometno nezgodo, ki je povzročila smrt mladega Friderika Oraša, p. d. Novinovega v Dvorcu. V tisti nesrečni noči od sobote na nedeljo se je Fridl vozil z motornim kolesom proti Celovcu in se je v bližini Paternionskega mostu iz neznanega vzroka zaletel v steber neke hiše. Zalet je bil tako silen, da je Fridl utrpel hude poškodbe in je na posledicah kmalu umrl. Njegov tovariš Johan Hohenwarter iz Viharje vesi pri Žrelcu, ki se je tudi nahajal na motornem kolesu, ni bil poškodovan.

Pogreb nesrečnega Fridla je bil v torek popoldne v Trnji vesi. Samoumevno je, da smo se pogreba udeležili iz Radiš v lepem številu, skoraj od vsake hiše po eden ali dva. Sploh je bila udeležba na pogrebu zelo številna, posebno mnogo je bilo njegovih tovarišev delavcev. Pokojni Fridl je bil namreč zaposlen kot tesar v tovarni Neuner v Celovcu. Kot priden in pošten delavec je bil pri tvrdki in delavcih zelo priljubljen, zato so mu tudi na zadnji poti njegovi delavski tovariši s svojo udeležbo izkazali ljubezen in spoštovanje. Pevski zbor slovenskega prosvetnega društva iz Radiš in njegovi tovariši delavci so mu zapeli žalostinke in godba iz Žrelca mu je zaigrala v slovo. Pogrebne obrede je opravil domači radiški župnik.

Globokega in iskrenega sočutja in sožalja so bili deležni številni preostali člani Novinove družine, posebno pa tudi mlada Fridlova nevesta, ki se je onesvestila pod težo tako nenadne bridke izgube.

Globasnica

Nedavno je bila pri Šoštarju prav vesela svatovščina, kjer so številni svatje razigrane volje prisostvovali ženitovanjskemu slavju neveste Berte iz ugledne Gregoričeve družine. Po končanem slavju je mladi ženin odpeljal svojo ženo v okolico Škocjana. Bilo srečno!

Pliberk

Trgovka Marija Magnet je prodala svojo trgovsko hišo trgovki Herzele iz Labuda, sama pa se je preselila v Hall. Nova posestnica je že pričela obratovati s trgovino.

Razne vesti

Dvainosemdesetletni krojaški mojster Jurij Pfeifer se je v svoji postelji na trgu Feldmaršala Conrada v Celovcu v dimu zadušil. Stari mož se je proti večeru vlegel utrujen na posteljo in si še prižgal pipo. Nehote je zaspal, posteljne rjuhe pa so se od tlečega tobaka vnele, kar je razvilo močan dim, v katerem se je priletni krojač zadušil. —

Na progi Beljak—Podkloštter bodo z začetkom zimskega voznega reda uvedli električni obrat. Pretekli teden so elektrificirano progo glede tehniške izvedbe in policijskih predpisov pregledali in izvedli poskusne vožnje. Uvedba električnega obrata bo razvoj prometa na tej močno obremenjeni enotirni progi zelo izboljšala. —

V četrtek preteklega tedna se je inženir Bruno Blaschke iz Celovca peljal s kolesom v smeri proti Beljaku. Na vzhodnem koncu Krive Vrbe je nenadoma zavil na levo, kjer ga je zadel nek tovorni avto. Blaschke je treščil na tla, kjer je nezavesten obležal s težko poškodbo na glavi. Prepeljali so ga v celovško deželno bolnišnico.

Poldne je že davno minulo, sonce je skoraj zatonilo, po doleh stubiške gore se tiho vlači mrak, le v krošnjah dreves se še igrajo zlati prameni. Na klopi pod oknom sedi možak in teše jarem za voli. Vse kaže, da je hišni gospodar, ne moreš pa razbrati, ali je kmet ali svobodnjak. Ali naj sodimo po obleki? Težko, zakaj tako se ne nosijo podložni kmetjé. Hlače so iz ličnega sukna, škornji gosposki, svetli in šilasti, srajca snežnobela in vezena, na temnorjavem telovniku se niza gosta vrsta srebrnih gumboy, okoli vratu se vije svilena ruta, a glavo mu pokriva čepica iz kunovine. Ali naj ga sodimo po postavi? Še teže. Visok je, telo je krepko ko hrast, mišice iz kamna, ramena ravna in široka, a prsi ima za dva. Vrat je močan, glava je velika in od zadaj višja. Rjavi, svetlikajoči se lasje so počesani po čelu na dvoje, nad močnim nosom se dviga veliko čelo, zdolaj ozko, zgoraj širje, a po njem sta zarezani dve vodoravni črti. Pod čelom se bočijo ravne in goste obrvi, temne oči tajinstveno sijo. V njih bereš moško razsodnost in neko žensko otožnost. Obraz je širok in hkrati podolgovat, a podbradek je okrogel. Obrit je, brki so spodrezani. Miren je, kakor da ga ne burijo nobene strasti; niti mišica ne drhti na njem, kakor pri človeku, ki mnogo misli, se le redkdokdaj jezi ni se ničesar ne boji. Možak ni ne bele ne temne kože. Ko vztrajno teše, ne spreminja obraza niti, kadar se trdi les sekirici upira. Če ga pa opazuješ natančneje, zdaj pa zdaj vidiš, da se spreminja. Človek bi rekel, da nekaj razmišlja. Katerikrat se milo nasmehne ko ženska ali dete, katerikrat se zresni, oko potemni, kakor se dogaja, kadar umen človek čuti globoko bol. In začne tesati močneje, da zapodi nevesele misli. Ali je ta človek plemič? Če ni, to je gotovo, da je plemenite duše.

Kar spusti sekiro in se ozre proti Stubici, odkoder je spešil mlad, tenak, črnikat kmet. Vsekakor se mu je mudilo. Stopi na dvorišče in pozdravi gospodarja:

„Hvaljen Jezus!"

„Na veke! Jurij, kaj te je prignalo? Zakaj tako spešiš, da komaj še dihaš? Ali si hitel k meni?"

„K vam, dragi stric," odgovori fant, „počakaj, da si oddahnem. Povedati ti moram, kaj se je davi zgodilo. Prekle . . ."

„Sedi, Jurij, pridi k sebi, potem pa začni!"

„Joj, joj, striček novega gospodarja nam je prinesel sam vrag. Na jok gre človeku. Poslušaj. Gotovo poznaš tisto ubogo vdovo Kato Marušičevo iz Zaprešiča."

„Kaj je ne bi poznal."

„Petero nemočnih otročičev ima na vratu. Moža so ji odgnali v vojsko, tam so ga ubili Turki. Muči se sirota in se ubija in vsak ve, da je poštena duša."

„In?"

„Prišel je Tahijev priganjač Peter Bošnjak. Bog ga ubij! Prišepetaval je ta antikrist in hujskal gospo Tahijevo, da se Marušička poteguje za staro gospodarico in grdi novo gospodo. Res je, da sta gospa Marta in gospodična Zofka pogosto obiskavali Marušičko in siromakinji prinašali kaj v dar, ni pa res, da bi bila gospe Jeleni zabavljala; mar je siroti gosposki zdrah! Toda laž je ko plevel: kamor seme pade, pokrije čez noč vse polje. In kaj se zgodi? Pomislite stric, gospa Jela in ta novi naš gospodar sta verjela lopovu Petru in gorje Marušički! Pride Peter in z njim četa takih ničvrednežev, kakor je on, v Zaprešič. ‚Dam ti gospo Uršulo,' je krohotaje se zavpil, ‚izkusila boš, kdo je tvoj Bog, nekrščena psica!' in udari revo s pestjo v ledja, da se je zvrnila na obraz. Razbojniki so razbili v bajti vsa vrata, odnesli žito, ajdo, koruzo in pitanega vola, ki ga ji je bila podarila stara gospoda. Ni zadosti! Spravijo se v vinograd, vlomijo v zidanico in odneso še tisto malo vina: sirota sedi zdaj na kamnu pred bajto in joče in otroci jočejo, da se ti srce trga od usmiljenja."

„Ali je to res?" vpraša stric Matija Gubec, ki je prebledel, vrgel stran sekiro in skočil pokonci.

„Živa resnica, stric, kakor se jaz Jurij Mogaič pišem, tako živa resnica, kakor nimam ne očka ne mamice in ste mi vi, striček, od malih nog hrana in obrana. Danes sem bil v Zaprešiču, videl sem nesrečno vdovo in solze so me oblile. Ali ta gospoda nima Boga? Vprašajte samo Zaprešičane Gregorja Zdelarja, Štefana Jelakoviča in starega Matija Jabučiča. Ti vam bodo vedeli povedati bolje; na lastne oči so vse videli."

„Na svoje oči so videli?" vpraša Gubec še srdite je, „a kaj so storile njihove roke?"

„Kaj pa so mogli? Godrnjali so in celo kleli. Pa kaj pomaga? Kmalu je prilomastila v vas četa vojakov z ostrimi kopji. Nastanili so se pri sodniku. Tam so celo noč pili in vse razbili. Sodnik je molčal. Moj Bog, sila je sila."

Gubec skloni glavo in se zagrize v spodnjo ustnico.

„Taki črni glasovi, stric, prihajajo tudi iz drugih vasi. Stari Tahi je hudič. Kdor ne pride na tlako pred zoro, ga pretepo pred Susjedom, če pa zakasni špan*, ga posadijo v klado, da se mora peči na soncu ves dan. Matiji Mandiču v Brdovcu so vzeli hišo, polje in vinograd ter ga spodili z grunta ko psa z batinami."

„Oh," vzdihne Gubec, ves razkačen.

* Špan je bil valpet iz tlačanov, ki je po graščakovem ukazu ali navodilu odrejal tlako in jih razdelil po posameznih grajskih njivah na delo ter pazil, kako se vrši.

(Dalje)

Moderno suženjstvo v Italiji

Pod tem naslovom smo v eni zadnjih številk objavili kratko notico, da je beda ponekod v Italiji tako velika, da siromašne družine prodajajo svoje otroke veleposestnikom.

Italijanski tisk je posvetil veliko prostora tem sramotnim razmeram suženjstva modernega veka. Torinska „La Stampa" je prinesla reportažo pod privlačnim naslovom „Na trgu v Beneventu prodajajo dečke na sejmu". Milanski ilustrirani tednik „Il Tempo" je posvetil dogodku celo stran ter v naslovu poudaril, da prodajajo dečke „kot teličke". Oglasil se je tudi neapeljski dnevnik „Il Mattino d'Italia". Torej sami italijanski listi, ki ne pišejo morda iz kakih sovražnih pobud!

V neapeljskem listu se je oglasil Enricco Rossi, znani advokat in publicist, ne da bi hlastal za senzacijami, ampak da opozori javnost na strahotno pojavo in sramoto. Zahteva poseg oblasti, ki naj prepove dražbo otrok v Beneventu, kamor 15. avgusta in 8. septembra vsako leto po tradiciji iz vse pokrajine pripeljejo svoje dečke in jih prosto prodajajo. Rossi pravi, da ob teh dnevih prihajajo „prodajalci" svojih otrok, „kupci", po večinah bogati kmetje, ki rabijo delovno silo, pa tudi razni senzali in — „prekupčevalci", ki kupujejo in dalje prodajajo dečke ter seveda pri tem zaslužijo. „Tako trgovanje se odvija" — pravi Rossi — na način z raznimi podrobnostmi, ki vzbujajo zgražanja ter spominjajo na trgovanje s sužnji v minulem stoletju na jugu Združenih držav, o čemer je napisala pretresljive strani Becher Stowe v knjigi „Koča strica Toma". Iz Rossijevega članka zvemo še to:

„Posebno letos je bil pritisk ‚blaga' velik. Nadloga je pritisnila na te kraje, za katere vlada slabo skrbi, in so na trg pripeljali tudi zelo slabe eksemplare dečkov, skoraj še otrok, med katerimi so mnogi že na prvi pogled bolni in abnormalni. Otroke ‚predstavijo' morebitnim kupcem in prekupčevalcem tako, da jih slečejo, da se pri tem pokaže, kakšne imajo mišice in kako široka prsa". Rossi pravi — „kakor da gre za vprežno živino". Starši, starejši bratje in sestre so do dečkov surovi, hvalijo njihove mišice, jih ponujajo kupcem, da jih otipavajo, pripovedujejo, kako je deček vajen na težko delo, kako je vzdržljiv in kako malo poje. Reflektanti odpirajo dečkom usta (prekupčevalci konj!), gledajo kakšne imajo zobe itd. Ta trgovina je sramotna, pravi Rossi. Toda zagovarjajo jo posestniki zemlje v pokrajini Sannino, ki jim prija, da na tako cenen način pridejo do delovne sile, posebej pomožne. Ob pomoči svojih advokatov so vplivali na politične činitelje in oblasti, da niso prepovedali tega trgovanja. Vse skupaj prikazujejo kot normalno ponudbo in povpraševanje delovne sile. Lani je državni prokurator poskušal posredovati pri tribunalu za mladoletnike v Neaplju, ravno na zahtevo pisca Rossija, toda zaman.

Rossi pravi, da stanejo 13-letni dečki s precejšnjimi mišicami in zdravimi zobmi 4000 lir in 5 kvintalov koruze — za eno leto dela. Če deček ne odgovarja, ga kupec po enem letu odpusti, če pa je „dober", obnovijo dogovorjeno ceno za prihodnje leto. Ves ta čas rodbina nima nikakršnih pravic do dečka, on je — prodan! Ceno namreč izplačujejo ob prodaji, ob kateri preneha pravica razpolaganja rodbine.

Še nekaj poglavij iz milanskega tednika „Il Tempo":

„Že izza davnih časov je v običaju v Beneventu na Trgu katedrale moreči ‚mercanto degli alani'. Dne 15. avgusta in 8. septembra cedirajo dečke med desetim in štirinajstim letom na 3000 lir in kako vrečo žita."

List pravi, da se trgovanje s temi dečki, ki jim pravijo „alani", niti najmanj ne razlikuje od trgovanja z obutvijo, obleko in živino, ki se na istem trgu razvija. To je „compravendita di bambini", kar pomeni „kupoprodaja otrok". Lani se je javnost zgražala, ko so časniki poročali, da v Cassinu dajejo otroke v najem, toda v Beneventu redno javno vsako leto dvakrat otroke enostavno prodajajo in — nikomur ni nič mar. Slika revščine, ki se tu vidi, je strahotna, pravi „Tempo". Pisec reportaže pravi, da se je podal namenoma tja, da vse vidi in da je na dan Marijinega Vnebohoda bilo okrog 300 dečkov „v pričakovanju kupca". Starši, ki so se odločili, da bodo prodali otroke, so si prizadevali, da bi „blago" čim bolje prodali. Zato so tega dne otroke čim lepše oblekli, oprali in počesali. Neki oče, brezposelni težak, je pripeljal na trg za prodajo dva ali celo tri sinčke. Cena je, pravi pisec, bila tega dne: najmanjša 3000 lir in 1 kvintal žita, največja pa 6000 lir in sedem kvintalov žita. Tako imenovani „massari", upravniki posestev, so najprej pregledali dečku zobe, potem pa so zahtevali, da se do golega sleče. Če so se starši in kupec sporazumeli, so najprej plačali predujem, ostalo pa ob predaji dečka 8. decembra.

Pisec nadalje pravi, da si navadno kupci prizadevajo, da bi se jim investicija čim bolj rentirala ... Dečki spijo navadno v štalah, v hlevih z živino, ali pa so dolge mesece v planinah s čredami. Lani se je zgodilo, da je neki tak deček ubil drugega, tretji pa se je utopil v reki. Toda sodišče se ni postavilo na stran staršev, ki so zahtevali od kupca, da jim da denarno odškodnino ... Vlada se ne zgane, pa tudi ne sindikati (Togliattijevi!). Prefekt province Benevento je nekoč obljubil, da bo ta sejem dečkov prepovedal, toda je na obljubo „pozabil" ...

Zanimivosti iz vsega sveta

BOJ PROTI TOČI

Na zagrebškem velesejmu so razstavili v francoskem paviljonu posebno napravo, in sicer dolge papirnate cevi, napolnjene s strelivom za obstreljevanje hudournih oblakov. Za streljanje uporabljajo posebno eksplozivo, ki ga sestavlja predvsem srebrni jodid. V ta namen ne potrebujejo nobenega topa in ne katapulta, marveč izstrelijo samo „granato", ki ima obliko papirnate, koničaste cevi in ki leti kot raketa. Nad oblaki eksplodira in jodid, ki se razprši, onemogoča zmrzovanje vode. Tako preprečijo nastanek toče. Po dosedanjih izkustvih so takšna obstreljevanja oblakov zelo uspešna.

SVOJSTVENA PROMETNA VZGOJA

Münchenska policijska uprava je prišla na originalno idejo. Za šoferje, kolesarje in druge udeležence cestnega prometa je uvedla častni naslov „kavalir ceste". Šoferju, ki svojemu poklicnemu kolegu tovariško pomaga pri nezgodi ali ki stopi lepo iz vozila in pomaga starki čez ulico, se prav lahko zgodi, da bo zagledal naslednji dan svojo sliko v časopisu, na policijskem ravnateljstvu pa mu bodo izročili častno diplomo in značko „kavalirja ceste". Statistika pravi, da ima ta akcija velik uspeh in da se šoferji, kolesarji, pa tudi pešci prav vneto potegujejo za ta častni naziv. München je namreč znan po tem, da ima največje število prometnih nesreč na evropskem kontinentu.

IMENA PO BOLEZNIH

Govori se, da je v Ameriki vse mogoče. Tako tudi to, da rojstno ime devetnajstletnega mornarja Tonsilitisa Jacksona iz mesteca Ardmore (Oklahoma) ni nič drugega kot ime bolezni, zaradi katere je trpela njegova mati ob njegovem rojstvu. Tonsilitis pomeni namreč hripavost oziroma vnetje mandljev. Če se kdo čudi njegovemu nenavadnemu imenu, mu mladič pojasni, da obstaja v njegovi rodbini star običaj, da dobi vsak novorojenček ime tiste bolezni, na kateri ob njegovem prihodu na svet trpi mati. Tako se vrstijo tudi njegovi trije bratje in sestra z dokaj čudnimi imeni: šestnajstletna Meningitis (vnetje možganske opne), štirinajstletni Appenciditis (vnetje slepiča), dvanajstletni Laryngitis (obolenje grla) in devetletni Peritonitis (vnetje trebušne mrene) Jackson! Vsi štirje bratje s setro pa so ponosni na svoja nenavadna imena, ki jih, kakor pravijo, varujejo pred temi in drugimi boleznimi. Tudi drugače pravijo, da v njihovem rodu ni bila nikoliko navada, da bi starši dajali novorojenčkom že splošno obrabljena imena tistih mrkih in žalostnih svetnikov, ki bi jih našli v koledarjih in pratikah.

POL LUNE NE POZNAMO

Luno poznamo samo z ene strani, kajti obrača nam stalno eno in isto stran. To stran razmeroma dobro poznamo, imamo o njej lepe ter do neke mere celo natančne karte, toda težko je priti tudi do druge strani lune. Predvsem se danes ne da še govoriti, da bi izdelali popoln zemljevid druge strani, ker bi morali leteti okoli lune in za to še nimamo letala. Kljub temu pa je strokovnjakom uspelo napraviti karte tudi manjšega dela tiste lunine strani, ki je stalno obrnjena od nas. Luna namreč v svojem kroženju okoli zemlje nekako oscilira in zato včasih pokaže nekoliko več površine na zapadu, včasih pa na vzhodu. Zvezdoslovci so točno sledili tem pojavom ter jih sproti fotografirali. Iz teh fotografskih posnetkov so napravili tudi karto, ki smo jo že omenili.

Praktični nasvet

Gnjat je zelo sočna, ako priliješ pri kuhanju vodi dobrega žitnega žganja.

RADIO-PROGRAM

RADIO CELOVEC

Sobota, 4. oktober:

6.10 Za kmetijstvo — 6.20 Jutranja glasba — 7.15 Pestre melodije — 8.45 Biseri slovenske književnosti: Narodna pripovedna pesem. Kar športnika zanima — 9.05 Želje poslušalcev — 10.15 Šolska oddaja — 10.45 Veder dopoldne — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 12.00 Opoldanski koncert — 14.15 Mesto in dežela — z roko v roki — 14.30 Želi si kaj! — 15.15 Kulturno zrcalo tedna — 16.15 Mala filmska revija — 20.15 Športna poročila — 20.20 Slušna igra.

Nedelja, 5. oktober:

7.15 Duhovni nagovor. Jutranji koncert — 8.10 Kmečka oddaja — 10.00 Maša — 11.15 30 vedrih minut — 13.00 Opoldanski koncert — 14.45 Pozdrav za mesto in deželo — 16.15 Šolska oddaja — 17.30 Šport in glasba — 20.15 Športna poročila — 20.20 Vesela oddaja — 21.30 Radijski oder.

Ponedeljek, 6. oktober:

7.15 Pestre melodije — 8.30 Pozdrav zate — 9.05 Želje poslušalcev — 10.15 Šolska oddaja — 10.45 Iz ženskega sveta — 11.00 Veder dopoldne — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 12.00 Opoldanski koncert — 13.45 Glas mladine — 14.10 Kar si želite — 14.30 Poročila in objave. Teden in mi. Mojstri besede — 15.00 Šolska oddaja — 15.45 Poslušalci pripovedujejo — 16.00 Pevska ura — 16.30 Za osamljenega in bolnega — 17.10 Popoldanski koncert — 20.00 Poročila, pet minut k dnevu — 20.15 Literatura v ponedeljek — 20.45 Želje, ki jih radi izpolnimo.

Torek, 7. oktober:

6.10 Za kmetijstvo — 6.20 Jutranja glasba — 7.15 Pestre melodije — 8.30 Pozdrav zate — 10.15, 11.00 in 11.25 Šolske oddaje — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.30 Poročila in objave. Zdravniški vedež. Okno v svet — 15.00 Šolska oddaja — 15.30 Za ženo in družino — 16.00 Solistična ura — 17.10 Popoldanski koncert — 18.30 Za našo vas: „Ali imaš za zimo dovolj krme?" „Kaj nudi bolniška blagajna v slučaju bolezni svojim članom?" — 18.45 Kmečka oddaja — 19.15 Velika šansa — 20.00 Poročila, pet minut k dnevu — 21.00 Glasba dobrega starega časa.

RADIO LJUBLJANA

Sobota, 4. oktober:

5.30 Dobro jutro, dragi poslušalci! — 7.00 Radijski koledar in pregled tiska — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Dr. Mirko Rupel: Jezikovni pogovori — 13.10 Filmska glasba — 13.50 Kulturni pregled — 14.00 Slovensko narodno glasbo izvajajo Danica Filipič in Veseli godci, s harmoniko spremlja Avgust Stanko — 14.40 Igra Srečko Dražil s svojim ansamblom — 16.00 Med glasbenim sporedom zanimivosti iz znanosti in tehnike — 17.00 Umetne in narodne pesmi — 17.20 Za pionirje — 17.40 Lepe melodije — 18.00 Radijske beležke — 18.15 Melodije z juga — 19.00 Radijski dnevnik — 20.30 45 veselih minut.

Nedelja, 5. oktober:

6.00 Dobro jutro, dragi poslušalci — 7.30 Radijske beležke — 8.15 Vedri zvoki — 9.00 Od pravljice do pravljice — 11.00 Po naši lepi deželi — 11.40 Peli in igrali vam bodo dobri radijski znanci — 13.10 Želeli ste — poslušajte! — 15.30 Za naše kmetovalce — 15.40 Veseli slovenski napevi — 18.15 „Vipavskemu slavčku", Vinku Vodopivcu v spomin — 19.00 Radijski dnevnik — 19.40 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana — 21.00 Prijetno zabavo!

Ponedeljek, 6. oktober:

5.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! — 7.00 Radijski koledar in pregled tiska — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Pester spored slovenskih narodnih pesmi — 15.30 Šolska ura za nižjo stopnjo — 17.15 Novosti iz našega arhiva zabavne glasbe — 18.00 Pestra orkestralna glasba — 16.00 Jezikovni pogovori — 19.00 Radijski dnevnik — 19.40 Igra Študentski plesni sekstet — 20.00 Okno v svet.

Torek, 7. oktober:

5.30 Dobro jutro, dragi poslušalci! — 7.00 Radijski koledar in pregled tiska — 12.00 Moderna baletna glasba — 13.00 Med glasbenim sporedom zanimivosti iz znanosti in tehnike — 14.00 Zbori in solisti pojo slovenske vokalne skladbe — 17.00 Športno predavanje — 18.00 Poje pevsko društvo „Slavček" iz Trbovelj — 19.00 Radijski dnevnik — 19.40 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana — 20.00 Radijska univerza — 20.15 Arije iz Verdijevih oper pojo slavni pevci.

URADNE OBJAVE

RAZGRNITEV 10. DOPOLNILNEGA SEZNAMA REGISTRIRANIH NACISTOV

Od 1. do 29. oktobra 1952 so v smislu odredbe zvezne vlade o izvedbi prepovednega zakona (Verbotsgesetz) razgrnjeni 10. dodatni registrirni seznami. Vsak sme v sezname pogledati in iz teh seznamov napraviti izvlečke in prepise. Vsakomur je na zahtevo dovoljen tudi vpogled v registrirne sezname, ki so bili javno razgrnjeni leta 1947. Deseti registrirni seznam vsebuje nove vpise, dopolnitve in spremembe registrirnih seznamov, ki so bili razgrnjeni na vpogled leta 1947. Med tem časom more v smislu § 25 izvršilne uredbe vložiti priziv vsak, ki misli, da vpisi niso točni.

ŽIVILA NA NAKAZNICE ZA OKTOBER

Deželni prehrambeni urad je na živilske nakaznice za mesec oktober določil naslednja živila: sladkor: po 700 gramov na odrezke X (oktober 1952), po 500 gramov na odrezke X/M (oktober 1952); svinjska mast: po 300 gramov na odrezke 16 (oktober 1952); mast in olje: dobava po izbiri margarine, umetne jedilne masti ali olja skupno 350 gramov in sicer na odrezke 11 200 gramov, odrezke 12 50 gramov, odrezke 14 100 gramov. Neporabljeni odrezki zapadejo 31. oktobra.

ZNIŽANA VSTOPNINA ZA MLADINO V GLEDALIŠČE

Deželni mladinski referat koroške deželne vlade javlja, da mu je uspelo doseči za mladino 50-odstotno znižanje vstopnin v Mestno gledališče v Celovcu. Znižanje lahko dobijo posamezni mladinci, kakor tudi skupine. Vstopnice izdajajo po sistemu prejemnic izbora. Obiskati je mogoče samo predstave z izborom.

Deželni mladinski referat upravlja prejemnice in pobira znižani znesek za vstopnino. Vsak mladinec, ki se hoče poslužiti te ugodnosti, prejme proti plačilu pri mladinskem referatu prejemnico za zaželjeni prostor. S prejemnico prejme pri gledališki blagajni vstopnico k predstavi, ki jo hoče obiskati. Skupinam se priporoča, da naročijo prejemnice teden pred obiskom gledališča pri Deželnem mladinskem referatu, da more ta zagotoviti prostore.

Morda še ne veste ...

... da je Amerika dala v zadnjih desetih letih za atomska raziskovanja 6.4 milijard dolarjev, medtem ko zahteva atomska komisija za prihodnja leta pet do šest milijard dolarjev. V raznih atomskih institutih in tovarnah dela 7000 atomskih strokovnjakov in znanstvenikov.

... da so v starodavnem Peruju imeli prav poseben način pisave — z vozli. Na vrvico so v določeni razdalji in določenem številu naredili vozle v različnih barvah. Taka pisma pa so imenovali v domačem jeziku Quippu.

... da ni poštni golob najhitrejša ptica, ampak lastovka, ki lahko preleti v eni sekundi tudi do 90 metrov.

... da poje krt v enem dnevu hrane v teži svojega lastnega telesa, medtem ko sne pajek naenkrat 13-kratno težo svojega telesa.

... da je zirkoniumborid zlitina zirkona z borom, porabljajo ga pa v izgorilnih komorah reakcijskih motorjev, ker prenese tudi temperaturo 5760 stopinj. Zirkon pridobivajo v Floridi, Oregonu in Idahu v ZDA, v puščavah Brazilije, v Avstraliji in Indiji. Zlitine zirkoniuma z bakrom, magnezijem in zlatom so zelo trde.

... da je najhitrejša raketa „Skyrocket" na svojem poskusnem poletu dosegla hitrost 2260 km na uro, dvakrat večjo hitrost kot jo ima zvok. Raketa je dosegla višino 23 km.

... da so v ZDA nedavno praznovali stoletnico sladoleda, klasične ameriške slaščice „ice-cream", ki jo je prvi naredil skromen sladoledar iz Baltimora Jakob Fussell. V ZDA porabijo za izdelavo sladoleda ogromne količine mleka; ledena kava je prišla močno v navado in postala pravi prehrambeni artikel.

... da je slovita ameriška jetnišnica Sing-Sing dobila svoje ime po Sinck Indijancih, ki so prvotno živeli ob Hudsonu.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek. Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Casometergasse 10. Telefon 16—24. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H., Klagenfurt. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt. 2 Postschließfach 17.